

Türkiye’de Yeni (Sivil) Anayasanın Gerekliği ve Toplumsal Beklenti Üzerine Bir Araştırma: Ankara İli Örneği

Eray GÖÇ*

ÖZ

Türkiye’de anayasa yapım süreçleri genellikle toplumsal kaos ve kargaşanın üst seviyede olduğu askeri darbe sonrası yapıla gelmiştir. Bu durum toplumda her zaman bir sivil anayasa beklentisi doğurmuştur. Bu çalışmanın amacı, özellikle son yıllarda hem toplumsal bir beklenti haline gelmiş, yeni (sivil) bir anayasadan toplumsal beklentilerin neler olduğunun irdelenmesidir. Bu doğrultuda toplam 18 sorudan ve 5 faktörden (Devletçi anlayış, Hak ve özgürlük, Devlet şekli, Toplumsal ve kültürel haklar, Seçim ve katılım) oluşmuş bir anket uygulaması ile çeşitli veriler elde edilerek çıkan sonuçlar üzerinden genel bir değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında olası bir anayasa yapım aşamasında toplumsal beklenti ve taleplerin dikkate alınarak toplum ihtiyaçlarına cevap verecek, demokrasi ve insan haklarına hizmet edecek bir anayasal metnin ortaya çıkmasına katkı sunmak amaçlanmıştır. Bu maksatla Ankara ili merkez ilçelerinde 384 katılımcıya yöneltilen 5’li likert ölçeğine göre hazırlanmış sorular yardımıyla toplumsal eğilim ve beklenti anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu sayede yasa yapıcılar toplumsal beklentiler doğrultusunda kapsayıcı ve meşruiyet bakımından kalıcı bir metin hazırlama imkânına sahip olacaktır. Çalışmada demografik verilerden de yararlanarak sivil bir anayasa yapılması aşamasında toplumun tüm kesimlerinin beklentileri anlaşılmasına çalışılmıştır. Ekonomik, sosyolojik, siyasal, kültürel taleplerden oluşan sorular sorulmuş, katılanların mevcut anayasada nelerin eksikliğini yaşadıkları irdelenmiştir. Genel anlamda çalışma bizlere darbe dönemi anayasalarının kişi hak ve özgürlükleri bakımından sorunlu metinler olduğu ve sivil anayasanın bu anlamda çözüm üreteceği yönünde fikir vermektedir, bununla birlikte kültürel hakların yaşatılması gerekliliğine dair %80 üzerinde bir talep olduğu tespit edilmiştir. Devlet otoritesinin kişi lehine güçlendirilmesi gerekliliğine dair %81 oranında bir eğilim olduğu veriler dâhilinde görülmüştür. Basın özgürlüğü önemli hususlardan biri olup %85 üzerinde bir beklentiden söz edilebilir. Ekonomik sorunların çözümü noktasında anayasal güvencelerin olması gerekliliği toplumun neredeyse tamamı açısından önemli bir husus gibi görünmekte olup katılanların %98’lik kısmı bu doğrultuda bir beklenti içerisinde oldukları yönünde fikir beyan etmişlerdir. Yine böyle bir anayasadan en önemli beklentilerden bir tanesi de bireysel hak ve özgürlükler noktasında olmuştur %97 oranında bir beklenti olduğunu söylemek mümkündür. Toplumun bu denli beklenti içerisinde olması sivil bir anayasa yapımının ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. Nihayet, elde edilen bulgular ışığında toplumsal mutabakat metni olan anayasaların hazırlanış aşamasında yasa yapıcılarca toplumun talep ve beklentilerini olabildiğince dikkate alması ve bunu metnin ruhuna yansıtması gerekmektedir. Uzun ömürlü yasaların ve toplumsal istikrarın sağlanması, demokrasi ve insan haklarının gelişmesi açısından toplumun tüm kesimlerinin anayasal sürece dâhil edilmesi son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Demokrasi, Meşruiyet, Toplumsal Beklenti, Toplumsal Mutabakat.

A Research on the Necessity of a New (Civil) Constitution in Türkiye and Social Expectations: The Case of Ankara Province

ABSTRACT

In Türkiye, constitution-making processes have generally been carried out after military coups when social chaos and turmoil were at a high level. This situation has always led to the expectation of a civil constitution in the society. The aim of this study is to analyse the social expectations from a new (civil) constitution, which has become a social expectation especially in recent years. In this direction, a total of 18 questions and 5 factors (Statist understanding, Rights and freedom, Form of government, Social and cultural rights, Elections and participation) Various data were obtained through a questionnaire application and a general evaluation was made based on the results. In the light of the data obtained, it is aimed to contribute to the emergence of a constitutional text that will respond to the needs of society and serve democracy and human rights by taking into account social expectations and demands in the process of making a possible constitution. For this purpose, it was tried to understand the social tendency and expectation with the help of questions prepared according to the 5-point Likert scale directed to 384 participants in the central districts of Ankara. In this way, legislators will have the opportunity to prepare an inclusive and legitimately permanent text in line with social expectations. In the study, the expectations of all segments of the society in the process of making a civilian

* **Corresponding Author/Sorumlu Yazar,** Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, Türkiye/ Asst. Prof., Çankırı Karatekin University, Çankırı, Türkiye, eraygoc@karatekin.edu.tr

Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/Article Submission and Acceptance Dates: 19.01.2025-05.08.2025

Citation/Atf: Göç, E. (2025). Türkiye’de yeni (sivil) anayasanın gerekliliği ve toplumsal beklenti üzerine bir araştırma: ankara ili örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57, 240-261. <https://doi.org/10.52642/susbed.1623097>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

constitution were tried to be understood by utilising demographic data. Questions on economic, sociological, political and cultural demands were asked, and what the participants felt was lacking in the current constitution was analysed. In general terms, the study gives us the idea that the constitutions of the coup period are problematic texts in terms of individual rights and freedoms and that the civilian constitution will produce solutions in this sense, however, it has been determined that there is a demand of over 80% that cultural rights should be kept alive. Within the data, it is seen that there is a tendency of 81% that the state authority should be strengthened in favour of the individual. Freedom of the press is one of the important issues and an expectation above 85 per cent can be mentioned. The necessity of constitutional guarantees for the solution of economic problems seems to be an important issue for almost all of the society and 98% of the respondents stated that they have an expectation in this direction. Again, one of the most important expectations from such a constitution has been in terms of individual rights and freedoms, and it is possible to say that there is an expectation of 97%. The fact that the society has such an expectation points out how important it is to make a civilian constitution. Finally, in the light of the findings obtained, it is necessary for lawmakers to take into account the demands and expectations of the society as much as possible during the preparation of constitutions, which are social consensus texts, and to reflect this in the spirit of the text. The inclusion of all segments of the society in the constitutional process is of utmost importance in terms of ensuring long-lasting laws and social stability and the development of democracy and human rights.

Keywords: Constitution, Democracy, Legitimacy, Social Expectation, Social Consensus.

1. Giriş

İngiltere'de başlayan, Amerika'da gelişen ve Fransa'da kökleşen ihtilâl hareketleri çağdaş Dünya'nın siyasal yapısını derinden etkilemiştir. Bu durum mutlak yönetim biçimlerine bir alternatif olarak Millet egemenliğine dayalı devlet sistemini çözüm olarak sunmuştur. Bu anlayışın yansıması olarak anayasal ve parlamenter yaşam biçimi kaçınılmaz bir olgu haline gelmiştir (Kayıran & Metintaş, 2017). Anayasa kavramının bir sembol, bir metin, tarihi bir doküman, hukuki bir olgu gibi birden fazla şekilde değerlendirilmesi yapılmaktadır (Atay, 2008). Anayasaların amacı, siyasi sistemin kendisini yönetecek kuralları ve ilkeleri belirlemektir (Heywood, 2010), toplumun yönetilmesi adına sosyal düzeni kurmaktır. Bu yönüyle anayasalar toplumsal mutabakat metinleridir. Aynı zamanda her yeni anayasa, içinde yeni bir toplum veya birey tasarımı barındırır (Topuzkanamış, 2014). Toplumsal uzlaşının yüksek seviyede olması, uzun ömürlü metinlerin, istikrarlı anayasaların ortaya çıkmasına sebep olur. Ancak bir anayasanın uzun ömürlü olması tek başına meşruiyetinin göstergesi değildir. Anayasa yapımcılarının metni hazırlarken dikkat etmesi gereken belli başlı bazı noktalar vardır, bunlar toplum tarafından yüksek oranda kabul görmesi, toplumsal taleplerin anayasaya yansımış olması ve meşruiyet bakımından toplumsal ruhun metne sinmiş olması gibi temel unsurlardır. Erken dönem anayasacılık felsefesinin altında yatan temel mantık toplumsal düzenin sağlanmasıdır. Doğal haklar teorisi, kişi hakları bakımından bir köşe taşı olduğu gibi, toplum sözleşmesi mantığı ise anayasacılık hareketlerinin başlangıcı olarak görülebilir (Yokuş, Bölünmüş Topumlarda Anayasa Yapımı: Güney Afrika Deneyimi, 2022). İktidarın sınırlandırılması ile yurttaşların hak ve hürriyetlerinin güvenceye alınması prensibine dayanan anayasacılık hareketlerinin yazılı ilk örnekleri 18. Yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla ortaya çıkmış ve ilk örneği 1787 tarihli ABD anayasasıdır (Temel, 2014). Anayasa yapım süreçlerinde temel mantık iktidarın sınırlandırılmasının yanında vatandaşların hak ve hürriyetlerinin güvenceye alınması meselesidir. Anayasa metinleri hukuki ve siyasi açıdan ikili bir yapıya sahip olmuştur. Genellikle iktidarın sınırlandırılması, kişi hak ve özgürlüklerinin güvenceye alınması gibi genel sebepler, anayasa metinlerinin ortaya çıkmasında temel prensip olarak görülse de, özelde, ülkelerin anayasa yapım sürecine birçok faktör etki etmektedir. Ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal sebepler anayasal metinlerin farklı toplumlar için farklı anlam ifade etmesine sebep olmaktadır. Demokratik anayasa yapımı anayasanın toplumsal meşruiyet ve uzun ömürlü olmak gibi bazı değerleri özünde barındırması, halkın gerek yapım sürecinde gerekse de uygulama aşamasında doğrudan veya dolaylı olarak sürece dâhil edilmesini ifade etmektedir (Kotancı, 2023). Aksi halde her ne kadar bu maksatla yapılmış olsa da halkın sürecin herhangi birinde olmaması, doğrudan veya dolaylı irade beyanının eksik olması, süreci sağlıklı yapıdan uzaklaştırarak anayasanın ruhuna sinmeyen bir demokrasi anlayışının, dolayısıyla uzun ömürlü olmaktan uzak bir metnin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Toplumsal meşruiyet bakımından sorunsuz bir anayasa metni için demokratik teorinin anayasanın tam anlamda ruhuna sinmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla demokratik bir anayasa yapımı için, anayasa yapım süreci ve unsurların tamamının sürece dâhil edilmesi, sürecin sonunda tüm tarafların üzerinde mutabık kalınan bir metnin ortaya çıkması gerekmektedir (Gülener, 2011). Anayasal metinler toplumun farklı kesimlerinin anayasanın tüm süreçlerine dâhil edilmesi ve metnin son hali üzerinde ortak kanaatin oluşması ölçüsünde idealdir. Bu durum da

anayasanın, hem demokrasi teorisine uygun, hem de toplumsal meşruiyet bakımından sağlıklı bir zemine kavuşmasına katkı sağlayacaktır. 12 Eylül 1980 darbesinin ürünü olarak ortaya çıkmış olan 1982 anayasası, bütün itirazlara, eleştirilere ve değişikliklere rağmen günümüzde Türkiye cumhuriyeti anayasası olarak varlığını devam ettirmektedir (Marcou, 2012). Dolayısıyla hem yapıldığı şartlar dikkate alındığında hem de bu anayasayı yapan irade açısından bakıldığında, değişim arzusu toplumun tüm kesimlerince her fırsatta dile getirilmektedir. Dolayısıyla anayasa yapımı toplumsal bir beklenti haline gelmiştir. Söz konusu durum meşruiyet bakımından sorunsuz bir anayasanın gerekliliğini vurgulamaktadır.

2. Anayasal Metinlerin Doğuşu ve Gerekliliği

Kapitalizmin ve burjuvazinin Batı’da yükselişle birlikte, feodalite yıkılmış, bu durum bir siyasal iktidar mücadelesine yol açmıştır. Bu siyasal iktidar mücadelesi bağlamında, devlet iktidarının sınırlanması, insan hak ve özgürlükleri, parlamentolar ve anayasalar doğmaya başlamıştır. Altyapıdaki bu köklü değişikliklerin üstyapıdaki izdüşümü hukuk, siyaset, eğitim, vb. alanlarda devrim şeklinde olmuştur. Üstyapıdaki gerçekleşen bu devrim, altyapının da gelişmesine katkı sunmuştur (Özkeraz & Hamdemir, 2009). Toplum ilişkilerini düzenlemek kaotik bir ortamın oluşmasının önüne geçmek ve toplumsal ilişkilerin sağlıklı yürütülmesine katkı sunmak adına toplumsal bir mutabakata ihtiyaç duyulmuştur. Teorik olarak devlet mekanizması bu sözleşme fikrinin uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla doğmuş oldu (Kaya, 2019). Aristo tarafından “siyasal bir varlık” olarak tanımlanan insan, doğası gereği erdemli topluma ulaşmak için bir çaba içerisine girmiştir (Çaylak, 2005). Yöneten ve yönetilen açısından bağlayıcılığı bulan erdemli yönetim anlayışı anayasal çalışmaları gerekli kılmıştır. Genellikle aristokrasi, krallık ve demokrasi üç değişik anayasal biçim olarak tasarlanmıştır. Bu durum, bu üç şekil dışında anayasal formasyon olmadığından mı yoksa bu üçünün en ideal olan formlar mı olduğu sorusunun sorulmasına sebep olmaktadır. Sparta anayasasını hazırlayan Lykourgos bu üç örnek dışında anayasaların olabileceği veya olmayacağının önemli olmadığını bunların doğrularından ideal bir anayasal yönetime ulaşmanın daha akılcı olduğunu salık vermektedir (Tunçay, 2015). Bir taraftan toplumsal dizayn bakımından devlet mekanizmasının kontrolcü tavrının gerekliliği vurgulanırken, öte yandan toplumu korumak için oluşturulan gücün toplum zararına kullanılması ihtimali, toplumsal yıkımın daha şiddetli olma ihtimalini doğurmuştur. Nitekim İktidar yozlaştırır, mutlak iktidar mutlak yozlaştırır prensibi ilkesel olarak ortaya çıkmıştır (Arıkan & Yarımbatman, 2022). Bu durum devlet mekanizmasının, dolayısıyla iktidarın sınırlandırılması gerektiğine dair bir algının oluşmasına sebep olmuştur. Denilebilir ki, anayasal çalışmalar özünde iktidarın sınırlandırılması meselesine ve kişi hak ve özgürlüklerinin genişletilmesine katkı adına ortaya çıkmıştır. İktidarın sınırlandırılması meselesi 18 yy ve sonrası keşfedilmiş bir genel kabul olsa da, aslında devlet doktrinlerine ilişkin fikirler devlet mekanizmasının hemen her dönem çeşitli yöntemlerle sınırlandırıldığını göstermektedir. Bu sınırlandırma yöntemleri, doğal hak, adalet, kamu yararı gibi bir takım yöntemlerdir (Şahin, 2011). Dolayısıyla iktidarın sınırlandırılması aslında 18. yy’ın ürünü değildir ve aslında devlet otoritesi hemen hiçbir dönem sınırsız yetkilerle donatılmamıştır. Bodin’in mutlak egemenlik fikrine karşın egemeninin sınırlandırılması meselesi, eski Çin ve Helen medeniyetine kadar uzandığı bilinmektedir. Nitekim Bodin’in ardıllarının iktidarın sınırlandırılması meselesinin geçmişe dayandığı yönünde teorilerinin bulunduğu bilinmektedir (Aydınlı & Ayhan, 2004). Despotizmin engellenmesi iktidarın sınırlandırılması meselesi ile açıklanmaya çalışılmaktadır (Kaplan, 2022). Montesquieu ve Tocqueville’in Fransa’da devrim öncesi ve sonrasında yaşanan siyasal ve sosyal krize çözüm üretme amacı iktidarın sınırlandırılması adına itici güç olmuştur. İktidarın sınırlandırılması meselesinde iktidarın meşruiyeti kavramı üzerinde durulduğu ve buradan hareketle sınırsız iktidarı elinde bulunduranların kontrolünün güç olduğu ve dolayısıyla egemenin sınırlandırılması gerekliliğinin doğduğu anlaşılmaktadır. Burada bahse konu meşruiyet, bir otoritenin, kurumun veya sosyal düzenin onunla bağlantılı olanlarca mekanizmasının adil, uygun ve doğru kabul edilmesidir (Öztürk & Ok, 2017). Dolayısıyla iktidarın devamlılığını sürdürmesinin bir noktada meşruiyetine bağlı olduğunu ve meşruiyet bakımından sınırlandırılması aslında despota dönüşmeden devamı için gerekli olduğu kanaatine varılmaktadır. Anayasalar toplumsal uzlaşının temeli olarak uyguladığı takdirde asgari bir meşruiyet elde edebilir (Arato, 1981). Aksi halde meşruiyet bakımından sakıncalı metinlerin ötesine geçemeyecektir.

3. Türk Anayasacılık Hareketleri

Cumhuriyet dönemi anayasacılık hareketleri Osmanlı anayasal akımından ayrı tutulamaz, Türk anayasacılık hareketi 1808 tarihli Sened-i ittifak ile başlamış olup, ilk anayasal belge niteliğindedir (Uzun, Cumhuriyetin Yeni Yüzyılına Yeni Anayasa, 2023). Sened-i ittifakı takip eden süreçte Tanzimat ve ıslahat fermanlarının yayınlandığını daha sonra ilk yazılı metin olan 1876 tarihli kanun-i esasinin yayımlandığını görmekteyiz. Kanun-i esasi 1831 tarihli Belçika anayasasından esinlenerek hazırlanmış ve toplumsal bir talebin ürünü değil de egemenin iradesinin tezahürü olarak ortaya çıkmıştır (Marcou, 2012). Bu anayasa ile amaçlanan monarşinin anayasallaşması sürecine girilmesidir. Fakat bu talebin halktan bağımsız oluşu zaten kabul eden iradenin bu talebe mesafeli yaklaşması bu anayasanın sağlıklı olmayacağını delili niteliğindedir. Osmanlıdaki bu akımın altında mutlak monarşi iradesinin halkın lehine sınırlandırılması prensibi olduğu söylenebilir (Keskinsoy & Kaya, 2021). Burada sorun bu talebin halk tarafından ortaya çıkmış bir arzu olup olmadığı ile ilgilidir. Batılı devletlerin anayasal düzeni, benzeri bir yapı ile temel hak ve özgürlükler garantiye alınmaya çalışılmışsa da, padişahın yasama ve yürütme üzerinde geniş yetkileri bu anayasal metni amacından uzaklaştırmıştır (Özkeraz & Hamdemir, 2009). 1909 yılında yapılan bir takım değişiklikler ile Kanun-i esasi varlığını yeni anayasa yapıncaya kadar devam ettirmiş olsa da, işlev bakımından istenilen amaca ulaşamamıştır. Anayasal akımların temel mantığı olan iktidarın sınırlandırılması hususu ile örtüşen bir bakış açının olduğunu görmekteyiz. II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte yeniden yürürlüğe giren 1876 anayasası pratikte etkilerini 1908 ve sonrası dönemde göstermeye başladı. 1909 yılında yapılan bir takım değişikliklerle birlikte çok partili bir sürece girilmiş oldu, 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasası ile Türk anayasacılık hareketleri günümüz anayasal formuna gelmiştir (Tanör, 2017). 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye kanunu birkaç açıdan oldukça önemli bir kanundur. Öncelikle kısa bir metin olmasına rağmen yönetim alanında köklü değişimler getiriyordu, egemenlik anlayışının kayıtsız şartsız millette olduğu vurgusu, demokrasinin önemli tezahürü olarak öne çıkıyordu, güçler birliği ilkesi ile sistem anayasal zemine oturtuluyordu, bunun yanında devletin isminin ve sınırlarının ön plana çıkarılması bakımından, başarılı bir geçiş anayasası olarak nitelendirilebilir (Güneş, 2020). Hazırlanması aşamasında özel komisyon tarafından bir hazırlık süreci geçirilmiş bu anayasa, güçler birliği ilkesini benimseyerek meclis hükümeti sistemini getirmekteydi. Türk anayasacılık hareketi açısından Tanzimat dönemi son derece önemli bir dönemdir, gerek toplum içerisinde gerekse batılı bakış açısında öncü bir tavır olarak tasvir edilmektedir. Batı nazarında Tanzimat, kanun egemenliğini kurma ve yönetimi yeniden düzenleme olarak tasvir edilmektedir (Ortaylı, 2000). Özellikle 1961 ve 1982 anayasaları darbe sonrası anayasaları olarak toplumsal hafızalara işlenmiş ve referandumlardan kısa süre sonra büyük tartışmaların yapılmasına sebep olmuştur. Sivil anayasa yapma gerekliliği neredeyse her siyasi parti ve her görüşçe dile getirilmiş, toplumsal uzlaş ve mutabakatın sağlanmasıyla yeni anayasa yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

4. Türkiye’de Yeni (Sivil) Anayasa Yapma Gerekliliği ve Beklentiler

Osmanlı devletini kurtarma çabalarının sonuçsuz kalması yeni ve radikal birtakım kararların alınmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Süreci yönetecek bir mekanizmaya ihtiyaç vardı ve bu durum, Mustafa Kemal’in 23 Nisan 1920 tarihinde meclisi açması ile somut hale gelmiştir. Teşkilatı esasiye kanunu (1921 anayasası) birinci meclisin marifeti ile yapılmış ve yürürlüğe girmiştir (Güneş, 2020). Egemenliğin halka ait olduğu vurgusu ile yapılmış anayasa, devletin kuruluş sürecini yürütmesi bakımından son derece önemli bir anayasadır. Bu anayasa ile yasamanın güçlü bir yansıması olarak kabul edilebilecek meclis hükümeti sistemi uygulanmıştır. Bu anayasa, tam anlamıyla bir ülke mozağini ifade eden meclisin ürünüydü. Çok sesli bir yapıya sahip olan meclis, kısa zamanda 1921 anayasasının etkisiyle çok iş başarmıştır (Yamaç, 2020). Saltanatın kaldırılması, cumhuriyetin ilan edilmesi ve kurtuluş savaşı gibi önemli kararların alınmasında etkili olmuştur. 1921 anayasası yapımı ve kapsamı itibarıyla Cumhuriyet tarihinin tek demokratik anayasası olarak kabul edilmektedir (Can, 2021). Nitekim sonraki anayasalar gerek yapım aşamasındaki darbe etkisi, gerekse anayasanın kapsamı bakımından demokrasi geleneğinden uzak görünmektedir. Geçici bir anayasal metin olarak tasarlanan 1921 anayasası bir geçiş dönemi ürünü olarak, vazifesini yerine getirmiş gibi görünmektedir. 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen 1924 anayasasının yürürlüğe girmesiyle fiilen kaldırılmıştır. 1924 anayasası meclisin egemenliği kullanmakta tek yetkili organ olması bakımından çoğunlukçu bir yapıya sahiptir (Dinçkol, 2016). Yürürlükte kaldığı ilk dönem açısından çok partili yaşamın

ve egemenliği kullanma bakımından çoklu organlardan bahsetmek mümkün değildir. 27 Mayıs 1960 darbesi, 1950 seçimleri ile iktidara gelen bir siyasal partinin alaşağı edilmesi çabası gibi algılanmıştır. 1950 seçimleri ile iktidara gelen Demokrat Parti (DP) 27 Mayıs 1960 yılına kadar iktidarda kalmış, bu süreç boyunca sürekli, gerek açık gerekse de gizli bir biçimde ordunun hedefi haline gelmiştir. 1955 yılında kurulan ihtilal komitesi açıkça bunun göstergelerinden birisidir, bunun yanında devam eden süreçte bu tehlike darbe ile neticelenmiş ve DP iktidarına son verilerek vekiller yassı adaya gönderilmiş. Kayseri cezaevine uzanan ve idamlarla neticelenen bir süreç yaşanmıştır demokrasi adına bir kayıp olarak nitelendirilebilir. 27 Mayıs darbesini takip eden süreçte MBK yeni anayasa yapımı adına kurucu meclisi oluşturmuş, bunun dışında anayasa taslağı olarak Bilim kurulu ve Ankara üniversitesi siyasal bilgilerin hazırladığı taslak metinleri incelemiştir. Bilim kurulu taslağı asıl kaynak SBF taslağı yardımcı kaynak şeklinde kabul edilmiştir. Kurucu meclis 6 Ocak 1961 tarihinde çalışmalarına başlamış, 31 Mayıs 1961 tarihinde yeni anayasa resmi gazetede yayımlanmıştır. 1924 anayasasına tepki olarak ortaya çıktığı vurgulanan 1961 anayasası teferruatlı bir anayasadır. 9 Temmuzda halk oylamasına sunulurak % 61,8 ile kabul edilmiştir (Tunç, 2020). Olağanüstü şartların etkisiyle oluşturulmuş 1921 anayasası ve devamında 1924 anayasası ile devam eden süreç, 27 Mayıs ile kesintiye uğramış, toplumsal hayat ve demokrasi askıya alınmıştır. Günün koşullarında siyasal partilerden yoksun bir şekilde yeni anayasa taslakları hazırlanmış olup, 1961 yılında anayasal süreç yeniden başlamıştır. Fakat anayasanın yapım aşamasında toplumsal uzlaşmadan yararlanılmaması, sonraki süreçte anayasanın meşruiyetine dair çeşitli yorumların yapılmasına sebep olmuştur. 12 Eylül 1980 darbesi ile yeniden kesintiye uğrayan demokrasi ve anayasal düzenin temini adına anayasa yapım çalışması başlamış ve 1982 anayasası ile toplumsal yaşam yeniden düzenlenmiştir. 1980 yılına gelindiğinde siyasette yaşanan bir takım sorunların aşılamaması, meclisin işlerliğini yitirecek duruma gelmesi, kaos ve kargaşa ortamının giderek yaygınlaşması 12 Eylül 1980 darbesini ve dolayısıyla yeni anayasa yapım sürecinin başlamasına sebep olmuştur (Toprak, 2020). Toplumsal düzenin sağlanması adına Türk Silahlı Kuvvetleri kendi iç hizmet yasasının gereği olarak devleti koruma ve kollama görevine dayanarak yönetime el koymuştur. 1982 Anayasası meşruiyet bakımından henüz yapım aşamasındayken ciddi anlamda zedelenmiştir. Bu süreçten itibaren anti-demokratik özellikler yüklenmiştir. Anayasa metninin ortaya çıkmasını sağlayan irade, darbeyi gerçekleştiren Millî Güvenlik Konseyi olmuştur. 1982 Anayasası, 1961 Anayasası ile getirilen hak ve özgürlüklere bir tepki olarak, hak ve özgürlükleri sınırlamayı ilke edinmiştir. Ayrıca yaşanan parlamenter rejimin tikanıklıklarını gidermek için; Cumhurbaşkanına parlamenter rejimde olmayan Fransız Anayasasından esinlenerek Yarı Başkanlık Rejimindeki, Cumhurbaşkanlığı yetkileri verilmiştir (Kılıç & Atalay, 2023). Demokratik bir ortamda halk oylamasına sunulmayan Anayasanın halk iradesini yansıtmaktan uzak olduğu görülmektedir. Temsil bakımından sorunlu olan, fiilî bir iktidarın eseridir (Yokuş, 2020). Anayasaların yapım ve değişiklik sürecindeki ortam genellikle anayasaların istikrarı ve meşruiyetini büyük ölçüde etkilemektedir (Bilir, 2008). Türkiye'de anayasa yapım süreçleri genel olarak sorunlu denilebilecek ortamlarda yapılmıştır. Cumhuriyet tarihi boyunca, çeşitli vesilelerle kesintiye uğrayan demokratik ortam, anayasa sürecine olumsuz etki etmiştir. Bu durum meşruiyet bakımından anayasaların sorunlu olmasına sebep olmuştur. Hukuki zemin bakımından sorun görünmemekle birlikte, halkın vicdanında kabul görme ve ihtiyaçlara cevap verme bakımından sakıncaların meydana geldiği görülmektedir. Belki bunun da etkisiyle siyasal partilerin seçim kampanyalarında yeni anayasa vurgusu ve çalışması her zaman canlı tutulmuştur. Toplumun üzerinde mutabık kalacağı sivil bir anayasa vurgusu hemen her iktidarın temel vaadine dönüşmüştür. 1982 Anayasası hukuki çerçeve bakımından yani yapılış usulü açısından meşru zemine oturtulmuş, kabul edilip onaylanması açısından hukuki bir sorun görünmemektedir. Kaçınılmaz olarak 1982 Anayasasının halkın, toplumun tüm paydaşlarının üzerinde mutabık kalacağı, yeni, sivil daha önemlisi bütün toplumun hassasiyetlerine yer veren bir metin ile değiştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda toplumsal beklentilerin neler olduğuna dair veriler araştırma verileri başlığı altında paylaşılmış olup, sonuç ve değerlendirme ile muhtemel bir anayasasının mahiyetine dair düşünceler aktarılmıştır.

5. 1982 Anayasasında Yapılan Değişikliklerin Analizi

7 Kasım 1982 halk oylamasıyla kabul edilen 82 anayasası, 9 Kasım 1982 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe girdiği tarihten 2024 yılına kadar, kimi teferruatlı, 2001 Anayasa Değişikliği Ekonomik kriz

sonrası yapılan değişik, devletin ekonomik ve finansal sorumlulukları ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. 2010 Referandumu, Anayasa Mahkemesi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yapısına ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır. Türkiye'de anayasa yargısının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. 2017 Anayasa Değişikliği, Bu değişiklik, Türkiye'deki yönetim sisteminin parlamenter sistemden başkanlık sistemine dönüştürülmesi öngörülmüştür. Cumhurbaşkanının yetkilerini artıran önemli düzenlemeleri içermektedir. Kimisi birkaç maddenin değiştirilmesi şeklinde toplam 21 kez değiştirilmiştir. Diğer değişiklikleri içerik bakımından ele alındığında 1987 Anayasa, referandumunda yapılan değişiklik, siyasi partilere katılma ve seçimlere katılma hakkı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. 1995 yılında Anayasada yapılan değişiklik, seçim barajı ve yargı organlarının bağımsızlığı gibi önemli düzenlemeler yapıldı. 2004, Yargı bağımsızlığı ve temel haklar konusunda bazı düzenlemeler gerçekleştirildi. 2007, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini öngören düzenleme yapıldı. Ayrıca, anayasa yargısının güçlendirilmesi ile ilgili değişiklikler yapıldı. 1982 anayasasını takip eden süreçte 2002 yılına gelinceye kadar sorunların daha da belirginleşmesinde koalisyon hükümetlerinin sorun çözmekten uzak olması en ciddi etkenlerden birisi olmuştur (Kalkar & Öcal, 2020). 1982 anayasasının genel olarak bu kadar çok değişikliğe uğramasının temel nedenleri arasında demokratik usullerle hazırlanmaması, parlamenter rejimde olmayan güçlü Cumhurbaşkanlığı makamını getirmesi, otorite temelli olması ve kazuistik metotla hazırlanması gibi etmenlerde sayılabilmektedir (Kılıç & Atalay, 2023). İçerik bakımından incelendiğinde ise, 1982 anayasası ekonomik ve finansal gereklilikler, anayasa mahkemesi, hâkimler ve savcılar yüksek kurulunun yapısı, Türkiye'deki yönetim sistemine dair şikâyetler parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçiş çabası, kişi hak ve özgürlükleri, seçim barajı, otoriter cumhurbaşkanlığı makamı gibi gerekçelerle değiştirildiğini görmekteyiz. Bu doğrultuda çalışma da yukarıdaki gerekçeler dikkate alınarak ölçek oluşturulmuş, sivil anayasa vurgusunun hem siyasi partiler seviyesinde, hem de halk arasında üst perdeden dillendirilmesi anayasal değişikliğin gerekliiliği hakkında bizlere fikir vermektedir. Nihayet 1982 anayasası genel olarak iki temel başlık üzerinden yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Yapılan değişiklikler irdelendiğinde bu iki temel başlığın revize edilmesi çabasının ürünü olduğunu görmekteyiz. 1982 anayasası için sakıncalı görülen ve çeşitli değişikliklerle aşmaya çalışılan sorunlar usul ve içerik bakımından ikiye ayrılmıştır. Bu iki başlık kendi içerisinde alt başlıkları barındırmaktadır, alt başlıklar hem siyasilerin hem de toplumsal bir beklentinin yansımasıdır. Yasalaşma sürecinde şeffaflık ve demokratik usul bakımından eksikliğin bulunması, olağan üstü hal koşullarında anayasal değişiklik çabasına girişilmesi, anayasa yapım sürecinde toplumsal ve kurumsal bilgi birikimi ile tecrübeden yararlanılmaması gibi faktörlere bağlı olarak içerik bakımından toplumda karşılığı bulunmayan yada toplumun tamamına hitap etmeyen bir takım maddelerin bulunması, anayasaların yürürlüğe girmesini takip eden kısa süre içerisinde tartışılır hale gelmesine sebep olmuştur. 1982 Anayasasının 07.11.1982 yürürlüğe giriş tarihinden günümüze değin 21 kez değişikliğe uğraması anayasanın toplumsal beklentileri karşılayamadığına işaret etmektedir. 1982 Anayasası; 1961 Anayasası'na göre daha az katılımcı, daha az demokratik, hak ve hürriyetleri sınırlayıcı olması nedeniyle sıklıkla eleştirildi (Kılıç & Atalay, 2023). Anayasa üzerinde yapılan değişiklikler irdelendiğinde hangi alanlarda sorunlar olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. 2001 yılından önce 4 kez değişikliğe uğrayan anayasa iletişim alanında yapılan düzenlemeleri içermektedir, bir yönüyle temel hak ve hürriyetleri kapsayan değişiklikler olarak kabul edilebilir (Yokuş, 2020). Bu değişikliklerde 1995 yılında yapılanlar siyasetin alanını ilgilendiren ve bu alanın genişletilmesine dönük değişikliklerdir (Kaboğlu, 1996). Bu değişikliklerde dernekler ve sendikalar için bir takım haklar üzerinde durulmuş olup, devlete kutsiyet atfeden başlangıçta yer alan kutsal devlet ibaresi çıkarılmıştır. Yine kişi hak ve özgürlükleri ve seçimlere dair seçme ve seçilme hakkına ilişkin bazı değişikliklerin olduğunu görmekteyiz. 2000 öncesi değişiklikler irdelendiğinde genellikle demokratik ve özgürlükçü devlet anlayışı ile uyuşmadığından bahisle yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. 1982 Anayasasının, zamanın koşullarında hem AB tam üyelik adına hem de siyasi bazı açılımlardan kaynaklı olarak kişi hak ve özgürlükleri ile ekonomik bir takım gerekçelerle 3.10.2001 günlü, 4709 sayılı Kanunla bir takım düzenlemeler yapılmıştır (Sağlam, 2002). Avrupa Birliği uyum sürecinin bu değişikliklerde itici faktör olduğunun altının çizilmesi gerekir, bir taraftan da günün koşulların siyasal açılımların bu değişiklikleri gerekli kıldığını vurgulamakta fayda vardır. Özellikle temel haklar ve hürriyetler bölümünde yer alan 14. Madde değişiklik öncesi yoğun eleştiri konusu olmuştur. Yapılan anayasal değişiklikler, yeni anayasaya uygun demokratik yasaların yapılmasıyla meşruiyet sorununu aşmaya çalışmıştır (Yılmaz, 2017). Toplumsal

beklenti, siyasi baskı, uluslararası gerekçeler anayasaların revize edilmesine sebep olmuştur, kişi hak ve özgürlükleri başta olmak üzere birçok alana etki eden bu değişiklikler 2000’li yılların başından itibaren hızla toplum hayatına yansımıştır. 1982 anayasası toplumsal kabul noktasında ciddi sorunları barındırıyor olmasından kaynaklı olarak daha önce yapılmış değişiklikler toplumu tam olarak tatmin etmediği için 2007 yılında yine bir takım değişiklikler kaçınılmaz olmuştur. 31.05.2007 tarihli ve 5678 sayılı Kanun’la 1982 Anayasası’nın 77. Maddede geçen TBMM seçimlerinin 5 değil 4 yıl olarak revize edilmesi, 79. Maddede geçen Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ibaresinin eklenmesi, 96. Madde ile 367 sayısı salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz şeklinde tarif edilerek ‘367 krizi’ aşılmıştır. 101. ve 102. maddeleri ise yine Cumhurbaşkanı olma şartları ve seçim esaslarının düzenlendiği maddelerdir, değiştirilmiş, Anayasa’ya Geçici 18. ve 19. maddeleri ilave edilmiştir (Yavuz, 2008). Bu değişiklikler ile özellikle cumhurbaşkanı seçim sürecinde yaşanan kriz atlatılmaya çalışılmış, meclisin iradesine yapılabilecek müdahalelerin önüne geçilmiştir. Yine ilave edilen 18 ve 19. Maddeler ile cumhurbaşkanı seçimi hakkında değişiklikler ve Cumhurbaşkanı seçimi hakkında yapılacak oylama turlarına dair düzenlemeler yapılmıştır. 1982 anayasasının aksayan yönlerinin giderilmesine dair önemli değişikliklerden bir tanesi de toplam 24 madde ve 2 geçici maddede değişik ve yenilikler getiren 07.05.2010 tarih ve 5982 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliğidir. Genel anlamda yargı değişikliği olarak bilinen bu düzenleme Anayasa mahkemesi ve HSYK’nın oluşumunda esaslı değişiklikler ön görmüştür. 2010 yılına kadar yapılmış değişiklikler arasında kamuoyunda en çok tartışılan değişiklikler olarak bilinen bu düzenleme neredeyse sadece tek bir partinin çabaları ile geliştirilmiş ve sonuçta halk oylamasına sunulmuştur. 2010 yılında yapılan değişiklikler siyasal sistemin işleyişinde önemli bir adım olarak kabul edilebilir (Hakyemez, 2010). Bu değişiklikleri bir bütün olarak ele aldığımızda temel hak ve hürriyetler ve yargının işleyişi bakımından düzenlemeler yapıldığını görebiliriz. Türkiye’de yurttaşların 12 Eylül 2010 günü sandığa gittiği ve %57.88 “evet” oyuna karşılık %42.12 “hayır” oyunun çıktığı Referandum, 7 Kasım 1982’de yapılan ve %91.37 oyla kabul edilmiş referandum (Bozatay, 2011), aslında 1982 anayasasının meşruiyet bakımından durumunu özetler niteliktedir. Toplumsal gerçeklikler talep ve beklentilerle örtüşmemiş bir anayasanın %91 ile kabul edilmiş olması dahi onu yapıldığı tarihten itibaren yoğun eleştirilerden kurtarmaya yetmemiştir. Toplumun her kesimini birinci derecede ilgilendirmesi gereken bu referandum anayasal düzeyde değişiklikler (Yaylagül & Çiçek, 2011) ön gördüğü için kritik bir öneme sahiptir. Toplumsal beklentilerden uzak 1982 anayasasının her fırsatta gerek tüm toplum kesimlerinin katılımı ile gerekse de dönemin iktidar partilerinin yoğun çalışmaları ile sivil bir anayasa formuna çevirme çabaları 2010 yılını izleyen süreçte de devam etmiştir. 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği son derece önemli bir süreçte de kapı aralamıştır. İlk haliyle 21 maddeden oluşan değişiklik teklifi, Komisyon ve Meclis’teki görüşmeler sonucunda 18 madde şeklinde kararlaştırılıp. Teklifin tümü üzerinde yapılan görüşmeler 21 Ocak 2017 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’u 10 Şubat 2017’de onayladı ve halkoyuna sunuldu (Coşkun, 2017). 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum ile kabul edilen anayasa yeni bir yönetim şekline kapı aralamaktaydı. 2017 yılında yapılan referandum yeni hükümet sistemini getirmiştir. Yürütme tek başlı hale gelmiştir, yürütme gücünün sahibi bu yeni sistemde cumhurbaşkanıydı (Kaan, 2019). Diğer taraftan milletvekili sayısı, yasamayı kapsayan bir takım değişiklikler, meclisin yapısı gibi değişiklikler ile temel hak ve hürriyetlere dair değişiklikler olmakla beraber temel değişimin hükümet sistemine dair değişiklik olması dikkat çekicidir. 26 Ocak 2017 tarihinde 6771 sayı ve 339 milletvekilinin oyuyla kabul edilen kanun ile nihayetinde yapılan halk oylamasıyla parlamenter sistemden Türkiye’ye özgü bir başkanlık sistemine geçilmiş oldu (Uzun, 2018). Uzun yıllar tartışmaların odağında olan parlamenter sistem, yarı başkanlık ve başkanlık tartışmalarının sonucunda Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak değiştirildi. Böylece aslında 1960’lı yıllardan sonra tartışılmaya başlayan ve hemen her seçim döneminde değinilen sistem değişikliği parlamenter sistemin olumsuzluklarının doğurduğu sonuçlardan kurtulmak adına vaat edilen başkanlık (Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine) sistemine bu değişiklikler sayesinde geçilmiştir. 1982 anayasası kabul edildiği tarihi takiben uzun tartışmaların odağında yer almış, siyasi partilerin seçim vaatleri arasında anayasanın sivilleştirilmesi her zaman canlılığını korumuştur. Toplumun hemen her kesimi darbe döneminin ürünü olan mevcut anayasadan bir şekilde etkilenmiş ve sivil anayasa talebinde bulunmuştur. Önemli değişiklikler olmasına rağmen meşruiyet

sorununu aşamamış olan 1982 anayasası günümüzde de önemli tartışma konusu durumundadır. Toplumsal taleplerin siyasi partiler ve temsilciler vasıtasıyla dile getirildiği demokratik ülkelerde, yapılan değişiklikler de dikkate alındığında toplumun hangi alanlarda bir dönüşüm istediği anlaşılmaktadır. Temel hak ve hürriyetler, ekonomi, yönetim şekli, cumhurbaşkanının yetkileri, yargı alanında dönüşüm, seçim sistemi, seçme ve seçilmeye dair düzenlemeler ile basın yayın hürriyeti gibi talepler öne çıkmaktadır. Toplumsal beklenti ve taleplerin bu çerçevede değerlendirilmesinden hareketle ölçek hazırlanmış olup gerekli veriler aşağıdaki gibi toplanmış ve değerlendirilmiştir.

6. Araştırmanın Metodolojisi

Çalışmada yarı yapılandırılmış anket yöntemi kullanılmış olup, yüz yüze yapılan görüşmeler sayesinde araştırmaya katılanların sivil anayasadan beklentileri ölçek soruları sayesinde değerlendirilmiştir (Anayasadan beklenti anketi). Nicel araştırma yöntemi sayesinde anketlerle elde edilen veriler SPSS yardımı ile analiz edilmiştir. 384 kişiden oluşan bu örneklem grup sayesinde sivil anayasadan toplumsal beklentiler anlaşılmasına çalışılmıştır. Yapılan faktör analizi ile “Anayasa beklenti anketi” soruları 5 faktör (devletçi anlayış, hak ve özgürlük, devlet şekli, toplumsal ve kültürel haklar, seçim ve katılım) altında şekillenmiş ve bu doğrultuda elde edilen veriler yorumlanmıştır.

6.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumsal mutabakatın ürünü olan anayasa metinleri, uzlaşının ürünü olarak, toplumsal düzeni sağlamanın en güçlü yöntemlerinden birisidir. Anayasacılık hareketleri incelendiğinde toplumsal gereksinimlere karşılık veren, toplumun her alanına yayılmayı başarmış, müşterek kabul noktası yüksek olan anayasaların meşruiyet bakımından kabul gördüğü ve tartışmaların ortadan kalktığı görülmektedir. Bunun yanında toplumsal kabul noktasında oransal bakımdan önemli ölçüde kabul görse de bazı anayasalar yürürlükte kaldıkları süre içerisinde birçok kez revize edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında toplumsal istek ve ihtiyaçları karşılamamaya bağlı olarak meşruiyet sorununun doğması yatmaktadır. Her ne kadar halk oylaması ile kabul edilmiş olsa da, yasanın yapım ve onay aşamalarında farklı baskı gruplarının etkili olması meşruiyet sorunu yaratmaktadır. Bu çalışmanın amacı 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarının yapılış süreçlerini, toplumsal kabul durumlarını irdeleyerek, bazı maddeleri değiştirerek çözüm üretmek yerine toplumsal beklenti haline gelen yeni (olası) anayasadan toplumsal beklentilerin ne olduğunun ortaya konmasıdır. SPSS programından yararlanılarak, güvenilirlik testi, faktör analizi, bağımsız t- testi yapılmış olup sonuçlar bulgular kısmında değerlendirilmiştir.

6.2. Araştırmanın varsayımları

Araştırma, aşağıdaki varsayımları irdelemiş ve sonuçlarını paylaşmıştır.

H1, Türkiye’de mevcut anayasanın değiştirilmesi yönünde bir talep vardır.

H2, Türkiye’de mevcut anayasa seçmen tarafından yeterince özgürlükçü bir anayasa olarak görülmemektedir.

H3, Seçmenin sivil bir anayasa isteği vardır.

H4, Yeni anayasadan beklentiler genel olarak kişi hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi yönündedir.

H5, Olası bir anayasadan beklenti ekonomik, sosyal ve kültürel düzenlemelerdir.

H6, Yeni anayasa kişiyi devlet karşısında güçlü konuma getirmelidir.

H7, Yeni anayasa seçim ve katılım konusunda bazı değişiklikleri barındırmalıdır.

Varsayımlarından hareketle oluşturulmuş olan ölçek, 384 kişiye anket olarak uygulanmış olup, sonuçlar bulgular kısmında ve sonuç kısmında tartışılmıştır.

6.3. Araştırmanın modeli

Araştırmanın modeli için anket yöntemi ile bilgi toplama metodu kullanılmış olup, toplanan bilgiler, SPSS programı yardımı ile analiz edilmiş ve buradaki bulgulardan hareketle çalışmanın varsayımları değerlendirilmiştir. Anket uygulaması için seçilmiş olan Ankara ilinde, rastgele durdurulan seçmenler ile gönüllülük esasına dayalı olan sorular yöneltilmiş verdikleri cevapları anket formuna işlemeleri istenmiştir. Bu sayede toplanmış olan 384 sağlıklı anket bir veri oluşturmuştur.

6.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Rastgele anket yöntemi uygulanacak olup, Ankara ili evren, 18 yaş üstü vatandaşlar örneklem olarak seçilecek ve nüfusu 1 milyon üstü olan yerler için ideal olan 384 (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50) sağlıklı anket değerlendirilecektir. Yaş, cinsiyet, meslek, gelir seviyesi, eğitim durumu gibi demografik veriler de çalışmada kullanılacaktır.

Tablo 1. Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyük- lüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s.50

Tablo 1 çalışmanın evren ve örnekleminin seçilmesi için uygulanacak sayısal veri için kullanılmıştır. 1000000 ve üzeri evren için 384 örneklem seçilmiştir. (Örneklem Büyüklükleri) $q=0.05$ için

6.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmaya katılım, 18 yaş üzeri, oy kullanma yeterliliğine sahip olan, Ankara ilinde ikamet eden vatandaşların, mevcut anayasa ve olası sivil anayasa hakkında fikir belirtmek istemeleri yeterlilik sebebidir. Konu aslında vatandaşlık bağı ile bağlı olan her birey için son derece önemli olmakla birlikte, veriye ulaşma ulaşılan verilerin yorumlanması, zaman gibi faktörlere bağlı olarak bir örneklem oluşturmayı gerekli kılmıştır. Bu durum Ankara gibi kozmopolit bir yapıya sahip olan ilin seçilmesi ve burada da örneklem olarak 384 kişinin seçilmesi durumunu ortaya çıkarmıştır.

7. Bulgular

Mevcut anayasa metni üzerinde yapılan kısmi değişiklikler toplumsal ihtiyaçların giderilmesinde kalıcı çözümler üretmekten uzak görünmektedir (Torun, 2011). Dolayısıyla tamamen sivil iradenin eseri bir anayasa yapmak kaçınılmaz bir hal almıştır, çalışmanın başında da değinmiş olduğumuz bu gereklilik, belli başlıklar altında toplanmış olup, araştırmaya katılanların cevapları doğrultusunda analiz edilmiştir. Demografik veriler dışında, araştırmaya katılanların ideolojik konumu belirleyen bir soru ve toplamda 18 sorudan oluşan çalışmaya katılanların vermiş oldukları cevaplar aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 2. Demografik Veriler (Cinsiyet – Medeni Durum)

Cinsiyet		
Kadın	170	44,4 (%)
Erkek	213	55,6 (%)
Medeni durum		
Evli	241	62,9 (%)
Bekâr	142	37,1 (%)

Tablo 2 Çalışmaya katılanların cinsiyet ve medeni durumları hakkında bilgi vermektedir. Buna göre çalışmaya katılan 383 kişiden 170'i yani % 44,4'ü kadın, 213'ü yani % 55,6'sı kendisini erkek olarak tanımlamış olup, katılanlardan 241'i yani % 62,9'u evli, 142 kişi yani % 37,1'i bekâr olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3. Demografik veriler (Yaş – Eğitim durumu)

Yaş		
18-25	46	12,0 (%)
26-35	112	29,2 (%)
36-40	66	17,2 (%)
41-50	56	14,6 (%)
51-60	55	14,4 (%)
61-70	24	6,3 (%)
71+	24	6,3 (%)
Eğitim durumu		
Mezun Değil	4	1,0 (%)
İlkokul	34	8,9 (%)
Ortaokul	16	4,2 (%)
Lise	89	23,2 (%)
Önlisans	70	18,3 (%)
Lisans	151	39,4 (%)
Lisansüstü	19	5,0 (%)

Tablo 3 Çalışmaya katılanların yaş ve eğitim durumları hakkında bilgi vermektedir. Buna göre, çalışmaya katılanların 46'sı yani % 12'si 18-25 yaş arası bireylerden oluşmakta, 112'si yani % 29,2'si 26-35 yaş arası bireylerden oluşmakta ve bu oran çalışmaya katılanlar arasında yaş bakımından en yüksek sayıyı ifade etmektedir. Bunun yanında sırasıyla 36-40 yaş aralığının da 66 katılımcı, 41-50 yaş aralığının da 56 katılımcı, 51-60 yaş aralığının da 55 katılımcı, 61-70 yaş aralığının da 24 katılımcı bulunurken 71 yaş üzeri 24 katılımcı bulunmaktadır. Eğitim durumları dikkate alındığında herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayan 4 kişi bulunurken, en fazla katılımcının 151 kişi ve %39,4 oranıyla lisans mezunları olduğu görülmektedir. Bunun yanında ilköğretim mezunu 34 kişi, ortaokul mezunu 16 kişi, lise mezunu 89 kişi, ön lisans mezunu 70 kişi ve lisansüstü 19 kişi çalışmaya katılım sağlamıştır.

Tablo 4. Demografik veriler (Meslek – Gelir durumu)

Meslek		
Öğrenci	18	4,7 (%)
İşsiz	13	3,4 (%)
İşçi	72	18,8 (%)
Memur	132	34,5 (%)
İşveren	21	5,5 (%)
Esnaf	15	3,9 (%)
Serbest Meslek	10	2,6 (%)
Ev hanımı	28	7,3 (%)
Emekli	49	12,8 (%)
Diğer	25	6,5 (%)
Gelir durumu		
Gelirim yok	43	11,2 (%)
1000 ve daha az	20	5,2 (%)
Asgari Ücret	51	13,3 (%)
20000-25000	31	8,1 (%)
25001-30000	19	5,0 (%)
30001-40000	61	15,9 (%)
40001-50000	65	17,0 (%)
50001-Üzeri	93	24,3 (%)

Tablo 4 Katılanların meslek ve gelir durumları hakkında bilgi vermektedir. Buna göre katılanların 134'ü yani %34,5'i memurlardan oluşmakta, 18'i öğrenci, 13 kişi işsiz, 72 kişi işçi, 21 işveren, 10 serbest meslek, 15 kişi kendisini esnaf olarak tanıtmakta, çalışmaya katılanlardan 28'i ev hanımı, 49'u emekli ve 25 kişi kendisini meslek bakımından diğer olarak tanımlamaktadır. Gelir durumu bakımından değerlendirildiğinde ise, katılanların 93'ü 50001TL ve üzeri gelire sahip olup en fazla sayıyı oluşturmakta ve oran olarak da katılanların % 24,3'ü ne denk gelmektedir. Bunun yanı sıra diğer veriler dengeli dağılmış olup, herhangi bir geliri olmayanların sayısı 43 kişi olup toplam katılanlar arasında % 11,2'lik kesimi temsil etmektedirler.

Tablo 5. İdeolojik Konum

İdeolojik konum		
Sağcı	64	16,7 (%)
Solcu	91	23,8 (%)
Muhafazakâr	19	5,0 (%)
Milliyetçi	38	9,9 (%)
Muhafazakâr-Milliyetçi	41	10,7 (%)
Demokrat	11	2,9 (%)
Liberal	3	,8 (%)
Ülkücü	40	10,4 (%)
İslamcı	14	3,7 (%)
Atatürkçü	62	16,2 (%)

Tablo 5 Katılanların ideolojik olarak kendilerini nasıl tanımladıkları sorusundan hareketle oluşturulmuştur. Buna göre çalışmaya katılanların 91'i yani % 23,8'i kendisini solcu olarak tanımlarken, 64 kişi yani % 16,7'si ise sağcı olarak tanımlamaktadır. Atatürkçü olarak kendisini tanımlayanların 64 kişi olduğu ve genel toplamın % 16,2'sine denk geldiği görülmektedir. Bu oranlar dışında kendisini ülkücü olarak tanımlayan 40 kişi, İslamcı olarak tanımlayan 14 kişi, Muhafazakâr olarak tanımlayan 19 kişi, Milliyetçi olarak tanımlayan 38 kişi, Muhafazakâr-Milliyetçi 41 kişi ve Demokrat olarak tanımlayan 11 kişi bulunmaktadır.

Tablo 6. Cronbach's Alpha (Madde güvenirlik katsayısı)

Cronbach's Alpha (Madde güvenirlik katsayısı)	,762
---	------

Tablo 6 çalışmanın ölçek sorularının geçerlik güvenirlik bakımından değerlendirilmesini ifade eder ve oldukça güvenilir bir değeri göstermektedir. veri aralıkları geçerlilik durumu hakkında bilgi vermektedir.

$0 < x < 0.40$ ise güvenilir değil

$0.40 < x < 0.60$ ise düşük güvenirlikte

$0.60 < x < 0.80$ ise oldukça güvenilir

$0.80 < x < 1.00$ ise yüksek güvenirlikte (Yıldız ve Uzunsakal, 2018: 19).

Cronbach alfa katsayısını yorumlamak genel olarak yazında şu şekildedir. Katsayı 1'e yaklaştıkça ölçekte yer alan maddelerin iç tutarlılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılır (Kula Kartal ve Mor Dirlik, 2016: 1870). Burada elde edilen sonuç, (,762) bu değer ise, " $0.60 < X < 0.80$ oldukça güvenilir" şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 7. Cronbach's Alpha if Item Deleted (Madde Silinirse Cronbach's Alpha)

	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silinirse Cronbach's Alpha
S1	64,2813	,651
S2	64,2865	,661
S3	63,9766	,750
S4	64,4375	,747
S5	66,3438	,814
S6	64,3906	,649
S7	63,8802	,710
S8	66,1146	,689
S9	66,1458	,691
S10	66,2865	,711
S11	64,2630	,655
S12	63,8984	,730
S13	63,8542	,683
S14	63,7057	,689
S15	64,2135	,692
S16	65,0495	,688
S17	64,3490	,711
S18	65,5990	,698

Tablo 7 bizlere Cronbach's Alpha değerinin maddeler arası tutarlılıkları hakkında fikir vermekte olup hangi maddenin silinmesi halinde Cronbach's Alpha değerinin hangi düzeyde etkileneceğini göstermektedir. Bu durumda maddelerin tamamı kendi içerisinde önemli ölçüde tutarlı görünmekte olup, herhangi bir madde çıkarıldığında Cronbach's Alpha değeri kabul edilmeyecek seviyede olmayacaktır. Dolayısıyla 18 sorudan herhangi birisinin silinmesi, değiştirilmesi gerekmemektedir.

Tablo 8. KMO and Bartlett's (Örneklem yeterlilik ölçeği ve küresellik testi)

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçütü	,813
Bartlett'in Küresellik Testi	1626.236
df.	45
Sig.	,000

Tablo 8 faktör analizi için değerlerin yeterli olduğunu göstermektedir. KMO ve Bartlett's testi faktör analizi yapabilmek için ön şartlardandır. Normalliği gösterir. $KMO > 0.6$ ve Bartlett sig < 0.05 olmalıdır. KMO ve Bartlett's testinin anlamlı olması faktör analizine uygun olduğunu gösterir. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) değeri .81'dir ve $0.81 > 0.6$ olduğu için anlamlıdır. Bartlett's testi Chi-Square değeri 1626.236 ve serbestlik derecesi 45 olup anlamlıdır ($p = 0.00$, $p < 0.05$).

Tablo 9. Pattern matrix (Desen matrisi)

Sorular	Faktör				
	1.Faktör (Devletçi anlayış)	2.Faktör (Hak ve özgürlük)	3.Faktör (Devlet şekli)	4.Faktör (Toplumsal ve kültürel haklar)	5.Faktör (Seçim ve katılım)
S1	,836				
S6	,832				
S16	,824				
S8	,709				
S2	,682				
S12		,848			
S13		,824			
S11		,522	,337		
S17		,448			
S15			,720		
S18			,610		
S14			,524		
S3		,367	,441	,601	
S4				,514	
S5		,337		,501	
S7	,376			,457	
S9					,724
S10	,335				,645

Tablo 9 pattern matrix 5 faktör altında toplanmış olan ölçek sorularının dağılımlarını ve hangi faktörde daha fazla anlamlı olduğu hakkında fikir vermektedir. 1. Faktör altında (Devletçi anlayış) S1, S6, S16, S8, S2, soruları anlamlı bir şekilde kümelenmiştir. 2. Faktör altında (Hak ve özgürlükler) S12, S13, S11, S17 ölçekleri bulunmakta olup, 3. Faktör altında (Devlet şekli) S15, S18, S14 soruları anlamlı değerler ifade etmektedir. 4. Faktör altında (Toplumsal ve kültürel haklar) S13, S4, S5, S7 soruları diğer faktörlere göre burada daha anlamlı bir seviyede görünmektedir. 5. Faktör de ise (Seçim ve katılım) S9 ve S10 sorusu bulunmaktadır. 18 sorudan oluşan ölçek değerlendirmesi yapılırken (30) altında kalanların herhangi bir faktör altında yer almaması şeklinde analiz yapılmış olup, bütün soruların en az bir faktör altında anlamlı bir değere sahip olacak şekilde yer aldığı görülmüştür. Dolayısıyla olumsuz anlaşılan bir soru yazılmamış olduğu ve herhangi bir sorunun yeniden yazılması gerekmemektedir. Ayrıca 5 faktör altında ölçek soruları dengeli bir şekilde toplanmıştır.

Tablo 10. Communalities (her bir faktörün toplam faktörün ne kadarını etkilediğini gösterir değer)

	Initial	Faktör çıktığı zaman oluşan durum
S1	1,000	,934
S2	1,000	,880
S3	1,000	,357
S4	1,000	,715
S5	1,000	,927
S6	1,000	,936
S7	1,000	,682
S8	1,000	,726
S9	1,000	,777
S10	1,000	,806
S11	1,000	,810
S12	1,000	,783
S13	1,000	,800
S14	1,000	,825
S15	1,000	,835
S16	1,000	,707
S17	1,000	,831
S18	1,000	,702

Tablo 10, her bir faktörün toplam faktörün ne kadarını etkilediğini gösterir. Bu tabloda .30'un altında herhangi bir değer çıktığı zaman .30 altında bulunan ölçekler çıkarılır ve test tekrar edilir. 18 sorudan oluşan bu ankette .30 altında herhangi bir ölçek bulunmamaktadır. S1 ve S6 faktörü %93, S5 ise %92 oranı ile toplam faktörü şekillendirmede en çok etkileyen faktörlerdir.

Tablo 11. Ölçek Soruları

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Atatürk Milliyetçiliği	29 (% 7,6)	12 (% 3,1)	13 (% 3,4)	107 (% 27,9)	222 (% 58)
Güçlü devlet anlayışı	14 (% 3,7)	13 (% 3,4)	6 (% 1,6)	180 (% 47)	170 (% 44,4)
Ayrımcılığa karşı	14 (% 3,7)	x	x	110 (% 28,7)	259 (% 67,6)
Kültürel kimlikleri yaşatmalı	22 (% 5,7)	35 (% 9,1)	16 (% 4,2)	118 (% 30,8)	192 (% 50,1)
Cemaatleri yaşatmalı	140 (% 36,6)	139 (% 36,3)	32 (% 8,4)	34 (% 8,9)	38 (% 9,9)
Kuvvetler ayrılığı güçlenmeli	34 (% 8,9)	5 (% 1,3)	22 (% 5,7)	130 (% 33,9)	192 (% 50,1)
İnsancıl toplum hâkim kılınmalı	6 (% 1,6)	6 (% 1,6)	4 (% 1,0)	79 (% 20,6)	288 (% 75,2)
Devlet başkanı güçlü olmalı	144 (% 37,6)	97 (% 25,3)	37 (% 9,7)	46 (% 12,0)	59 (% 15,4)
Seçim barajı düşmeli	122 (% 31,9)	133 (% 34,7)	19 (% 5,0)	76 (% 19,8)	33 (% 8,6)
Seçim barajı kalkmalı	135 (% 35,2)	127 (% 33,2)	43 (% 11,2)	46 (% 12,0)	32 (% 8,4)
Basın özgürlüğü	22 (% 5,7)	11 (% 2,9)	24 (% 6,3)	107 (% 27,9)	219 (% 57,2)
Kişi özgürlüğü	8 (% 2,1)	2 (% 0,5)		98 (% 25,6)	275 (% 71,8)
Bireysel hak ve özgürlük	4 (% 1,0)	x	7 (% 1,8)	90 (% 23,5)	282 (% 73,6)
Ekonomik koşullar iyileştirilmeli	x	3 (% 0,8)	2 (% 0,5)	52 (% 13,6)	326 (% 85,1)
Sosyal devlet anlayışı	17 (% 4,4)	3 (% 0,8)	24 (% 6,3)	132 (% 34,5)	207 (% 54,0)
Devletçi vurgu	54 (% 14,1)	42 (% 11,0)	64 (% 16,7)	107 (% 27,9)	116 (% 30,3)
Birey devlete göre öncelenmeli	24 (% 6,3)	6 (% 1,6)	44 (% 11,5)	107 (% 27,9)	202 (% 52,7)
Liberal devlet vurgusu	80 (% 20,9)	58 (% 15,1)	99 (% 25,8)	76 (% 19,8)	70 (% 18,3)

Tablo 11, ölçek sorularının verilerinin paylaşıldığı tablodur. Sorular S1-S18 aralığında kodlanmıştır. Buna göre sorulan sorular ve kodları şu şekildedir.

S1: Yeni anayasa Atatürk ilke ve inkılapları ile Atatürk milliyetçiliğine yer vermelidir.

S2: Yeni anayasada güçlü devlet anlayışı hâkim olmalı.

S3: Yeni anayasa vatandaşları ayrımcılığa karşı korumalı.

S4: Yeni anayasa vatandaşlara kültürel kimliklerini yaşatma konusunda özgürlük tanınmalı.

S5: Yeni anayasa vatandaşlara cemaatlerini yaşatma konusunda özgürlük tanınmalı.

- S6: Yeni anayasa ile kuvvetler ayrılığı ilkesi güçlendirilmeli.
 S7: Yeni anayasada insancıl toplum anlayışı hâkim olmalı.
 S8: Yeni anayasa ülke yönetiminde en büyük yetkiyi devlet başkanına vermeli.
 S9: Yeni anayasa seçim barajını düşürmeli.
 S10: Yeni anayasa seçim barajını tamamen kaldırmalı.
 S11: Yeni anayasa basın özgürlüğünü arttırmalı.
 S12: Yeni anayasa kişi özgürlüğünü arttırmalı.
 S13: Yeni anayasa bireysel hak ve özgürlüklere daha fazla vurgu yapmalı.
 S14: Yeni anayasa ekonomik koşulları iyileştirmeye dönük çalışmalar içermeli.
 S15: Yeni anayasada sosyal devlet anlayışını arttıracak düzenlemeler yapılmalı.
 S16: Yeni anayasa devletçi vurguya ağırlık vermeli.
 S17: Yeni anayasa bireyin haklarını devletin haklarının önünde tutmalı.
 S18: Yeni anayasa liberal devlet anlayışını güçlendirmeli.

Sorulan sorulara alınan cevaplar şu şekildedir. Buna göre katılımcı 383 kişiye yöneltilen sivil anayasa da Atatürk milliyetçiliğine yer verilmelidir şeklindeki soruya 222 kişi yani %58 oranında tamamen katılıyorum cevabı verilirken, 107 kişi katılıyorum diyerek olumlu görüş bildirenlerin oranı toplamda % 85,9’ denk gelmektedir. Bu soruya olumsuz cevap verenlerin oranı ise % 10,7 olarak görülmektedir. Araştırmanın ikinci sorusu yeni anayasanın güçlü devlet anlayışını hâkim kılması yönündeki soruya katılanların toplamda 350’si katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir, oransal olarak % 91,1’ e denk gelmektedir. Olumsuz yönde fikir belirtenlerin oranı ise 27 kişi ile % 7,1 olarak görülmektedir. Güçlü devlet vurgusunun çalışmaya katılanlar açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır. Yeni anayasa ayrımcılığa karşı olmalıdır şeklinde sorulan soruya katılanlardan 369 kişi ve % 96,3 ile katılıyorum ve tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş anayasa metninde ayrımcılığın olmaması yönünde güçlü bir irade göstermişlerdir. Buna karşın 14 kişi yani % 3,7’lik kesim olumsuz manada fikir belirtmiştir. Katılımcılara yöneltilen kültürel kimlikler yeni anayasada yaşatılmalı şeklindeki soruya, toplamda 310 kişi ve oransal olarak % 80,9 oranında katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum diyenlerin oranı ise % 14,8 olup 57 kişiye denk gelmektedir. Araştırmanın bir diğer sorusu cemaatlerin varlıklarını devam ettirmesine imkân tanınması manasında hazırlanan sorudur. Bu soru yeni anayasa cemaatleri yaşatmalı şeklinde sorulmuş olup, verilen yanıtlar katılıyorum ve tamamen katılıyorum diyenlerin sayısı 72 kişi olup, bu sayı % 18,8’lik orana denk gelmektedir, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum şeklinde olumsuz fikir belirtenlerin sayısı ise 279 kişi olup, oransal bakımdan % 72,9’a denk gelmektedir. Kuvvetler ayrılığı ilkesine vurgu ile hazırlanan soru, yeni anayasada kuvvetler ayrılığı güçlenmeli sorusuna katılıyorum ve tamamen katılıyorum şeklinde cevap verenler 322 kişi olup, % 84’e denk gelirken, hiç katılmıyorum ve katılmıyorum şeklinde cevap veren 39 kişi olup, % 10,2’ye denk gelmektedir. Toplumsal ilişkilerin insani değerler üzerinden dizayn edilmesi gerekliliğinin vurgulandığı yeni anayasada insancıl toplum hâkim kılınmalı şeklinde soruya 374 kişi katılıyorum ve tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş, oran bakımından % 95,8’ denk gelmektedir. Hiç katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin sayısı 12 kişi olup, % 3,2’ye denk gelmektedir. Yeni anayasada devlet başkanı güçlü olmalıdır şeklinde sorulan soruya katılanlardan 105’i katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş olup, % 27,4’e denk gelmektedir. Katılanların 62,8’i ise yani 241 kişi, hiç katılmıyorum, katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Hemen her seçim döneminde tartışma konusu haline gelen seçim barajına dair iki soru sorulmuş olup bunlardan seçim barajı düşürülmeli şeklinde soruya katılanlardan 109 kişi katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap verirken, 255 kişi ise hiç katılmıyorum, katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Yeni anayasada seçim barajı kalkmalı şeklinde sorulan soruya ise katılanlardan 78 kişi yani % 20,4’ü katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde fikir belirtmiş olup, 262 kişi yani % 68,4 ise hiç katılmıyorum, katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Basın özgürlüğü, kişi özgürlüğü, bireysel hak ve özgürlüklerin art arda sorulduğu sorulara katılanların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde, yeni anayasada basın özgürlüğü geliştirilmeli şeklinde soruya verilen cevaplara bakılınca katılanların 326’sı katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiş ve oran olarak 85,1’e denk gelmektedir. Katılan 33 kişi ise katılmıyorum, hiç katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Kişi özgürlüğü yeni anayasada yer bulmalı şeklinde sorulan soruya 373 kişi olumlu manada cevap verirken, bu sayı oransal olarak 87,4’lük bir sayıya denk gelmektedir.

Katılmıyorum ve hiç katılmıyorum şeklinde cevap veren 10 kişi katılanlar içerisinde % 2,6’lık dilime denk gelmektedir. Bireysel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi şeklinde sorulan soruya cevap verenler irdelendiğinde 372 kişi, yani % 97,1 oranında katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Olumsuz manada hiç katılmıyorum diye cevap verenlerin oranı ise 4 kişi ile % 1,0’e denk gelmektedir. Özellikle son yıllarda küresel ve iç meselelerden kaynaklı ekonomide yaşanan bir takım olumsuzlukların giderilmesi hususunda da vatandaşın yeni, olası anayasadan beklentilerinin olduğu görülmektedir. Yeni anayasada ekonomik koşullar iyileştirilmeli şeklinde sorulan soruya katılan 378 kişi yani katılanların % 98,7’si katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Olumsuz manada katılmıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı ise % 0,8’e denk gelmektedir. Yeni anayasa sosyal devlet anlayışını geliştirmeli şeklinde sorulan soruya verilen cevap, 339 kişi ve % 88,5 ile katılıyorum ve tamamen katılıyorum şeklinde cevaplanırken, hiç katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin oranı ise % 5,2 olarak cevaplanmıştır. Yeni anayasada devletçi vurgu güçlü olmalıdır şeklinde sorulan soruya 223 kişi yani % 58,2 oranında tamamen katılıyorum, katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Katılmıyorum, hiç katılmıyorum diyenler ise % 25,1 olarak gerçekleşmiştir. Bireyin varlığının devlet otoritesi karşısında güçlendirilmesine dair sorulan soruya katılanların 309’u yani % 80,6’sı katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap verirken, 30 kişi yani 7,9’u ise hiç katılmıyorum, katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Liberal devlet vurgusunun geliştirilmesine dair soruya 146 kişi yani % 38,1’i katılıyorum, tamamen katılıyorum şeklinde cevap verirken, 138 kişi yani % 36’sı hiç katılmıyorum, katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Yukarıda çalışmanın temel sorularının değerlendirildiği ve 383 katılımcının cevapları doğrultusunda oluşturulan tablo verileri paylaşılmıştır. Katılanlara yöneltilen sorular, hiç katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçenekleri çerçevesinde cevaplanmıştır.

7. Sonuç

Osmanlı Türk anayasal hareketlerinin miladı olarak Sened-i İttifak gösterilmektedir. İlk anayasal çalışmaların halkın taleplerinin yansıması şeklinde değil üst yönetimin veya dış baskıların tesiri ile bir takım hak ve taleplerin karşılanması amacıyla yapıldığı bilinmektedir. Cumhuriyet dönemi ilk anayasanın yapılması dönemin şartlarında savaş ortamının etkisiyle hazırlanmış içinde bulunulan durumu düzeltme mantığının yansımasıdır. 1961 ve 1982 anayasaları askeri müdahaleler sonucu yapılmış, genel olarak askeri darbeyi yapanların beklentileri doğrultusunda oluşturulmuş ve sivil meclisin zayıf katılımı ile ilan edilmiş anayasalardır. Bu şartlar altında tam anlamıyla sivil iradenin yansıması olan bir anayasal metinden bahsetmek oldukça zor görünmektedir. Anayasalar üzerinde zaman zaman yapılan kısmi değişiklikler ise anayasaları yamalı bohçaya dönüştürmekten ileri gitmemiştir. Sorunların giderilmesinde kısmen işe yarayan bu müdahaleler uzun soluklu olmayınca anayasaların istikrardan uzak metinlere dönüşmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla bu eksikliğin yani sivil iradenin ürünü bir anayasanın eksikliğini hemen her siyasi parti her seçim döneminde dile getirmiş, halk tabanından da bu fikir destek bulmuştur. Konu hakkında yapılmış bazı çalışmaları özetlemek gerekirse, Hasan Tahsin Fendoğlu tarafından 2024 yılında “yeni sivil anayasanın yol haritası” isimli çalışması, yeni anayasanın gerekliliği, yapım yöntemi, temel hak ve özgürlükler, yasama, yürütme ve yargı konularını ele almıştır, bu süreçlerde nelerin yapılması hususuna dikkat çekmiştir (Fendoğlu, 2024). MÜSIAD 2008 yılında yayınladığı ve Şükrü Karatepe tarafından kaleme alınan “Yeni anayasa için görüş ve öneriler” isimli raporda 5 temel başlık ele alınmıştır, siyasi rejimin nitelikleri, temel hak ve hürriyetler, kuvvetler arası ilişkiler, ekonomik hükümler ve anayasanın hazırlanması süreçleri ele alınmıştır (Karatepe, 2008). “yine-yeni-yeniden anayasa: yaklaşımlar, modeller ve yöntem üzerine bir araştırma” isimli çalışmada İsmail cem karadut anayasa yapımı sürecinde modeller üzerinde durmuş, anayasa yapımında meşruiyet üzerinde durmuştur. Ayrıca demokratik rejimlerde anayasa yenileme yöntemlerine değinmiştir (Karadut, 2022). Tevfik Gülsoy ise 2012 yılında “Anayasa yapımı ve Türkiye’de anayasa arayışları” isimli çalışma ile Türkiye’de anayasa çalışmaları sırasında karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlarla baş etme yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir (Gülsoy, 2012). 25 Mayıs 2024 tarihinde Gençlik ve spor bakanlığının Gençlerle sivil anayasa buluşması isimli toplantılarda uzman görüşleri ile sivil anayasanın yol haritası hakkında gençler bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmalar dışında mevcut çalışmamıza paralellik gösterecek bazı çalışmaları ise şu şekilde sıralamak mümkündür. Bu çalışmalar irdelendiğinde, bir takım hususlar bakımından benzerlik gösterdiği, bunun

yanında bazı yönleriyle de farklılıklar içerdiği görülmektedir. Örneğin, Levent Gönenç tarafından 2011 yılında kaleme alınmış olan “Türkiye’de katımlı anayasa yapımına doğru” isimli çalışma, Türkiye’de gerçekten yeni bir anayasaya ihtiyaç var mı? Sorusu ile başlamış ve eğilimin %43 dolayında yeni bir anayasa gerekliliği doğrultusunda olduğunu vurgulamıştır (Gönenç, 2011), mevcut çalışmada bir anayasa yapımına ihtiyaç duyulduğu hususunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte Gönenç tarafından ele alınan çalışma toplumsal mutabakatın önemine dikkat çekmesi bakımından da mevcut çalışma ile paralellik göstermektedir. Gönenç çalışmasında STK ve siyasi partilerin süreçteki rolünün etkinliğine değinirken, bu çalışma daha ziyade toplumsal beklentilerin neler olduğu noktasında odaklanmıştır ki, bu da iki çalışma arasındaki farka işaret etmektedir. Hasan Tahsin Fendoğlu tarafından yazılmış olan “yeni sivil anayasanın yol haritası”, isimli çalışma, yeni sivil anayasa yapılması gerekliliğine işaret etmesi bakımından mevcut çalışma ile paralellik göstermektedir, diğer taraftan odak noktası Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Uzlaşma Komisyonu çalışmalarının olumlu ve olumsuz yönleridir (Fendoğlu, 2024). Bu durum odak noktası sivil anayasanın gerekliliği ve toplumsal beklentiler olan çalışmamızdan ayrılmaktadır. Hasan Güler ve Coşkun Taştan tarafından “Yeni anayasadan yerel beklentiler: Ağrı’da bir saha araştırması”, isimli çalışma mevcut çalışma ile aynı doğrultuda sivil bir anayasa yapmanın gerekliliğine işaret etmekte, toplumsal beklentileri yerel açıdan Ağrı ili özelinde ele almaktadır (Güler ve Taştan, 2013). Bu çalışmada katılımcıların yeni bir anayasaya duyulan ihtiyacın kararlı bir şekilde vurgulandığı görülmektedir. Seçim barajı, kişi hak ve özgürlüklerinin güçlendirilmesi, kültürel hak ve talepler yine mevcut çalışma ile aynı doğrultuda ele alınmış konular olarak dikkat çekmektedir. Cem Duran Uzun “Cumhuriyetin yeni yüzyılına yeni anayasa”, isimli çalışması, yeni bir anayasa ihtiyacının toplumsal bir beklentiye dönüştüğünü, 1982 anayasasının toplumsal ihtiyaçlara cevap veremediği için sık sık değiştirildiğini vurgulamakta olup, en kısa zamanda toplumsal uzlaşının hâkim kılınacağı bir anayasa yapılmasına vurgu yapmaktadır (Uzun, 2023). Mustafa Acar ve Hüsnü Bilir tarafından kaleme alınmış olan “Türkiye’de Sivil Anayasa Arayışları, Anayasal İktisat ve Anayasada Bulunması Gereken İktisadi-Mali Hükümler”, isimli çalışma Türkiye’de istikrar ve itibar açısından sivil bir anayasa yapmasının önemine vurgu yapması mevcut çalışma ile aynı doğrultudadır. Ancak odak noktasının ağırlıklı olarak iktisadi-mali hükümler olması farklılık arz etmektedir (Acar ve Bilir, 2013). Muhammet Derviş Mete “her derde deva(!) sivil anayasa fikrinin iyi, kötü ve çirkin tarafları”, isimli çalışmasında yeni bir anayasa yapmanın yasal, sosyolojik ve toplumsal normlar bakımından olabilirliği üzerinde durduğunu görmekteyiz, bu çalışma yasal olarak bu isteğin imkân dâhilinde olduğunu vurgulasa da, toplumsal mutabakatın ürünü olarak ortaya böyle bir çalışmanın konulabileceğini sosyolojik ve toplumsal gerekçelerle olumlu bir fikir olarak görmemektedir (Mete, 2024). Bu çalışma ile çelişen yönü toplumsal mutabakatın mevcut koşullarda sağlanmasının zor olduğunu vurgulaması noktasındadır. Semih Batur Kaya “Türkiye’nin yeni anayasa ihtiyacı ihdas edilecek anayasanın yöntemi ve muhtevası üzerine bir değerlendirme”. İsimli çalışması ile yeni anayasaya duyulan ihtiyacı kavramsal ve hukuksal perspektif açısından ele almakta, anayasanın gerekliliğine işaret etmektedir (Kaya, 2021). Mustafa Erdoğan ve Serap Yazıcı tarafından ele alınan “Türkiye’nin yeni anayasasına doğru”. İsimli çalışma kapsamlı bir anayasa raporu metni niteliğini taşımakta olup, yeni bir anayasanın gerekliliğine dikkat çekmekte ve bu yönü ile çalışmaya paralellik göstermektedir (Erdoğan ve Yazıcı, 2011). Fakat mevcut çalışmada değinilen toplumsal beklentiler yerine anayasa bölümleri kavramsal olarak ele alınmış ve öneriler sunulmuştur. Selami Erdoğan ve Eray Acar tarafından kaleme alınmış olan “Türkiye’de yeni anayasa yapım süreci ve TBMM anayasa uzlaşma komisyonu (2011-2013)”. İsimli çalışma, mevcut çalışmamızda da belirtildiği üzere Türkiye tarihi anayasalarının neredeyse tamamının olağanüstü koşulların ürünü olduğunu vurgulamış, mevcut çalışmamızda değindiğimiz gibi anayasa yapım sürecinde toplumun tüm kesimlerinin dâhil edilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur (Erdoğan ve Acar, 2016). Erdoğan ve Acar anayasa yapım süreçlerini ele alırken, bu çalışma katılanların fikirleri doğrultusunda elde edilmiş olan verileri analiz etmiş ve bu doğrultuda toplumsal beklenti ve talepler değerlendirilmiştir, bu yönü ile iki çalışma farklılık göstermektedir. Sezgin Baş “yeni anayasa gündeminin anlamı üzerine”. İsimli çalışma ile yeni anayasa yapımı noktasında anayasanın hükümlerinden ziyade anayasal mekanizmanın sağlıklı işletilmesine dikkat çekmektedir (Baş, 2022). Yeni bir anayasa ihtiyacı tartışmasının ele alındığı bu çalışma, bu bağlamda mevcut çalışma ile farklılık arz etmektedir. İsmail Cem Karadut tarafından kaleme alınmış olan “yine-yeni-yeniden anayasa yapımı: yaklaşımlar, modeller ve yöntem üzerine bir değerlendirme” isimli çalışma, bu

çalışmada olduğu gibi olağanüstü koşullarda hazırlanmış anayasaların meşruiyet sorununa dikkat çekerek, yeni sivil bir anayasa yapılması gerekliliğine işaret etmektedir (Karadut, 2022). Bununla birlikte bu çalışmada anayasaların kuramsal bakımdan irdelendiği, demokrasi teorileri açısından tartışıldığı bir çalışma iken, mevcut çalışmamız anket uygulaması ile seçme yeterliliğine sahip katılımcıların fikirleri doğrultusunda oluşturulmuştur.

Genel olarak bu yayınlar teorik bir çerçeve sunmakla birlikte anayasanın en çok etkileyeceği kesim olan halkın süreçten önce de sürecin bir parçası haline getirilmesi hususunu daha etkin işlemesi beklenmektedir. Bu çalışma henüz düşün aşamasında iken toplumun yeni anayasa metninden beklentilerini anlama ve bunu anayasal metne etki edecek olgunluğa getirme gayesi gütmektedir. Toplumsal beklenti ve talepler ile şekillenmiş, toplum tarafından benimsenmiş bir anayasa meşruiyet bakımından daha önceki örneklerinde olduğu gibi sorun yaşamayacaktır. Buradan hareketle bu çalışma, genel olarak konu hakkında çalışacaklar, yasa yapıcılar ve yasa uygulayıcıların bir takım hususları dikkate almasına katkı sunacaktır.

- Anayasa yapım süreçlerinde işin birinci derece aktörü olarak kabul edilebilecek halkın, yasa yapıcılar tarafından da böyle kabul edilerek, konu hakkında işin başında fikri manada sürece dâhil edilmesi gerekmektedir.

- Anayasa yapım süreçlerinin tamamına toplumun tüm kesimlerinin en üst seviyede katılım sağlaması hususuna dikkat edilmeli, ortaya çıkacak metnin temsil gücünün yüksek olması sağlanmalı, böylece meşruiyet sorunu olabildiğince aşılmış olacaktır.

- Konu hakkında çalışacak olanların, fikri aşamadan başlayarak tüm süreçlerde toplumsal taleplerin neler olduğuna dikkat etmesi gerekecektir.

- Konunun teorik kısmı önemi göz ardı edilmeden halkında günün koşullarına uygun yöntemlerle sürece dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

Yasa yapıcılar bu çalışma ve benzeri çalışmalardan yararlanarak, halkın taleplerini göz önünde bulundurmalı ve katkı konusunda toplumda olabildiğince geniş mutabakata özen göstermeli.

Yasa uygulayıcılar açısından, bu çalışma ve benzeri çalışmalar dikkate alındığında, oluşturulacak olası bir anayasa sonrası, anayasal metne bağlı kalarak atılacak adımlar toplumsal beklentinin yansımaları olacaktır.

Konu hakkında araştırma yapacak olanların mevcut çalışmaları değerlendirerek bu çalışmalarda en az değinilen bölgesel istek ve talepleri çalışmaları kısır bir alanın çalışılmasına katkı sunacaktır.

Bunlar dışında yasaların uygulamasının sorunsuz bir şekilde yürütülmesi adına yasa yürütücülere önemli görevler düşmektedir. Sağlıklı bir anayasal metnin düşün safhasından yapılış ve uygulama safhasına kadar her süreci olabildiğince farklı kesimlerin, görüşlerin dâhil edilmesi ile mümkün görünmektedir.

Meşruiyet bakımından sorun yaşanmaması, uzun ömürlü metinlerin yapılması toplumun maksimum seviyede rıza göstermesi ile mümkün olabilir. Son yılların sıkça dile getirilen konularının başında yine sivil bir anayasa çalışmasına duyulan ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalışma bu talepten hareketle hazırlanan yarı yapılandırılmış anket yöntemi ile toplumun nabzını tutma çabasının ürünüdür. Anayasa yapımından beklenti anketi toplam 18 sorudan oluşmuştur, yapılan analizler sonucu 5 faktör altında toplanmış olan ölçek soruları Ankara ilinde 384 kişi ile yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Faktör analizi yapıp yapılamayacağını kontrol etmek amacıyla KMO değerinden ve Bartlett testinden yararlanılmıştır. KMO değeri .81 olduğundan (>0.6) örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu ve Bartlett's testi Chi-Square değeri 1626.236 ve serbestlik derecesi 45 olup anlamlı ($p=0.00$, $p<0.05$) olarak bulunmuştur. Faktör yükü .30 altında herhangi bir soru bulunmadığı için testin yenilenmesine gerek kalmamıştır. Maddelerin 5 faktör üzerinde normal dağılım gösterdiği genel anlamda 5 soru ile 2 soru arasında her faktörün yükü olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın başında ortaya konan hipotezler doğrultusunda, elde edilen verilerden şu tespitler yapılmıştır.

Çalışmaya katılanların Türkiye’de mevcut anayasanın değiştirilmesi yönünde bir talepleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de mevcut anayasa seçmen tarafından yeterince özgürlükçü bir anayasa olarak görülmemektedir, anayasada temel hak ve özgürlükler, basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü gibi alanlarda düzenleme toplumsal bir beklenti haline gelmiştir.

Seçmenin sivil bir anayasa isteği vardır. Bu istek 1961 ve 1982 anayasalarının yapılış ve kabul ediliş biçimlerinin sonucu olarak, meşruiyet bakımından sakıncalı görülmeleri ile ilgilidir.

Olası bir anayasadan beklenti ekonomik, sosyal ve kültürel düzenlemelerdir. Anayasalar sayesinde sosyal kültürel haklar ile ekonomik koşullar garanti altına alınmak istenmektedir.

Yeni anayasa seçim ve katılım konusunda bazı değişiklikleri barındırmalıdır. Katılanlar genel olarak anayasa yapım süreçlerinde aktif olarak sürece dâhil olmak istemektedir.

Kişi hak ve özgürlükleri, basın özgürlüğü, ayrımcılığın giderilmesi, ekonomik koşulların anayasal güvenceye alınması, kültürel kimliklerin yaşatılması, Atatürk milliyetçiliğinin geliştirilmesi, güçlü devlet vurgusu konularında katılanların olumlu manada fikir belirttiği vatandaşların sayılan hususlarda anayasal güvencenin getirilmesi yönünde cevap verdikleri anket sonuçlarından anlaşılmaktadır. Yeni anayasa tartışmalarının yoğun bir şekilde yaşandığı son dönemlerde, muhtemel bir sivil anayasa yapılması durumunda kişi hak ve özgürlükleri, ayrımcılığın giderilmesi, basın özgürlüğü, ekonomik şartların düzeltilmesi, güçlü devlet vurgusu, Atatürk ilke ve inkıplarının geliştirilmesi, kültürel kimliklerin yaşatılması ve geliştirilmesi hususlarının dikkatle ele alınması, toplumsal beklentileri karşılayacak gibi görünmektedir. Katılımın yoğun ve toplumun her kesimine yayılması, farklı fikirlerin anayasa yapım çalışmalarında yer alması, anayasayı meşruiyet bakımından güçlendirecek, istikrarlı bir toplum yapısını inşa edecektir. Toplumsal mutabakat metni olan anayasaların toplumsal talep ve beklentileri dikkate alması bu doğrultuda şekillenmesi gerekmektedir. 1982 anayasası 7 Kasım 1982'de yapılan referandum ile %91.37 oranında evet oyu olarak kabul edilmiş olmasına rağmen, gerek usul şartları bakımından gerek içerik bakımından gerekse de referandumun yapıldığı dönemin şartları bakımından halkın vicdanında kabul görmemiştir. Bu durum anayasanın 1987 yılından itibaren 2024 yılına değin 21 kez değiştirilmesine sebep olmuştur. Yapılan değişiklikler halkın bu anayasa hakkında fikrini değiştirmemiş günümüzde sivil anayasa talepleri hakkında kamuoyunda önemli beklentilerin olduğu söylenebilir. Bu durumda yasa yapıcıların süreçlerin tamamında olabildiğince katılımın geniş çevrelere yayılması hususuna özen göstermeleri gerekliliğini göstermektedir. Çalışma bizlere sivil anayasa yapılmadığı sürece toplumun anayasa taleplerinin devam edeceği izlemine vermektedir. Toplumun hemen her kesiminde neredeyse bütün toplum kesimlerinin dışarıda bırakılarak yapılmış olan 1982 anayasasına karşı meşruiyeti konusunda önemli soru işaretlerinin olduğu görülmektedir. Mevcut anayasanın sivil iradenin ürünü yeni ve kapsayıcı, toplumun tüm kesimlerinin üzerinde mutabık kalacağı bir anayasa ile ortadan kaldırılması gerekliliği her fırsatta dillendirilmektedir. Son 20 yılda yapılan değişikliklerle toplumsal beklentiler karşılanmaya çalışılsa da kalıcı çözüm ve toplum açısından tam anlamıyla meşruiyet sorunu olmayan sivil bir anayasanın yapılması elzem bir konu olarak görünmektedir.

8. Extended Abstract

Looking at the recent history of Türkiye, both the 1961 constitution and the 1982 constitution were not the manifestation of civilian will but the result of military interventions. Although these constitutions include military commissions (the National Unity Council and the National Security Council) as well as civilian commissions (the House of Representatives and the Consultative Assembly), they are far from civilian will in terms of effectiveness. The assemblies forming the civilian pillar of the constituent assembly were not established through elections. A comparison of the two parliaments shows that the Chamber of Deputies is more participatory than the Consultative Assembly in terms of reflecting the civilian will. While the 1961 constitution allowed for the participation of party representatives other than the DP in the civilian wing of the constitution-making process, the Consultative Assembly of the 1982 constitution did not include anyone affiliated with political parties. Therefore, it is observed that shortly after the adoption of both constitutions, legitimacy debates took place and demands for a civilian constitution increased. Although the civil constitution, which is one of the most important issues in Turkish political life, is (legally) unproblematic in terms of the method of construction, it harbours a number of problems in terms of social acceptance and legitimacy. Constitutions that did not utilise the social will sufficiently were naturally disconnected from the wishes of the society. This study seeks to answer the questions of which factors would have been emphasised if the civilian will had been active in the law-making process, and which factors would have been considered more appropriate by the civilian will in terms of the order of importance in the current constitution, through a randomly selected sample of 384 in Ankara. Not only

the inclusion of civilian will in the law-making process, but also taking the pulse of the society at the initial stage, i.e. in the process of forming public opinion, will contribute to the drawing of a healthy framework.

The study was carried out by using the semi-structured questionnaire method by asking and analysing the questions prepared for 384 citizens who are qualified to vote. The study consists of 5 factors (Statist understanding, Rights and freedom, Form of government, Social and cultural rights, Elections and participation). Through these factors, the problematic was analysed. Using SPSS programme, dependent “t test” was used to evaluate the hypothesis. Among the demographic data, gender independent “t test” was used and “Anova and pots - hoc test” was used in the evaluation of other demographic data and the opinions of the participants on the subject. The questions were transferred to the article using the coding method between S1-S18. The answers given by the participants to the study were evaluated on a 5-point Likert scale, and demographic data such as age, gender, marital status, educational status, income status were used. In the methodology section of the study, the purpose and importance of the study were emphasised, and information about the assumptions, model, limitations, population and sample were given. In the conclusion part, the answers given by the participants in the study were evaluated and interpreted and analysed on social expectations in a possible constitution.

In Türkiye, constitutional debates have been among the important topics of every election period. Especially social expectations have made it obligatory for political parties to take steps in this regard. Political party leaders have made statements during election periods that they would take various steps to amend the constitution. Partial amendments to the existing constitutions have been insufficient to solve the problems and have caused the problems to be postponed. Recent discussions on the need for a civilian constitution and the steps taken in this regard have raised questions about what the society expects from the constitution. When similar previous studies are analysed, it can be said that there is almost a complete consensus on the point of making a new constitution, but differences in terms of content and method are noteworthy. This study has gathered social expectations and demands under various headings and analysed the tendency in which direction. Social expectations were tried to be perceived with the help of political, social, cultural and economic questions. It has been observed that social expectations are high in terms of individual rights and freedoms, freedom of the press, fulfilment of economic expectations and elimination of discrimination, whereas demands and expectations in terms of electoral threshold, constitutional assurance for the continuation of the existence of communities and the development of a liberal state understanding are at a minimum level. This study shows that the society has the idea that in case of a civil constitution, the society should attach importance to issues such as the development of individual rights and freedoms, giving importance to cultural values, preventing discrimination through constitutional texts, and improving economic conditions. On the other hand, it shows that the debates on lowering or abolishing the electoral threshold, which are on the agenda in almost every election period, have lost their importance among social priorities.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- Arato, A. (1981). *Civil Society Against The State: Poland 1980-81*, Telos Press Publishing.
- Acar, M. & Bilir, H. (2013). Türkiye'de Sivil Anayasa Arayışları, Anayasal İktisat ve Anayasada Bulunması Gereken İktisadi-Mali Hükümler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2013(1), 87-96.
- Arıkan, C., & Yarımbatman, G. (2022). Siyasi İktidarın Sınırlandırılması ve Anayasal Denge Denetim Düşüncesinin Kökeni. *İctimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 555-574.
- Atay, E. E. (2008). Anayasa Kavramının Tanımı, Hazırlanması ve Değiştirilmesi Arasındaki İlişki. *Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 503-550.
- Aydın, H. İ., & Ayhan, V. (2004). Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Perspektifinden İktidarın Sınırlandırılması Tartışması. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 67-84.
- Baş, S. (2022). Yeni Anayasa Gündeminin Anlamı Üzerine. *TYB Akademi*, 35, 13-50.
- Bilir, F. (2008). Anayasa Yapımına Yönelik Değerlendirmeler. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 551-564.
- Bozatay, Ş. A. (2011). 12 Eylül 2010 Referandumu ve Referandum Sürecinin Üniversite Öğrencileri Tarafından Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma: Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 115-140.
- Can, O. (2021). 1921 Anayasasının 100. Yılı: Bir İstisnai Başarı ve Dramatik Başarısızlık Hikayesi. *Anayasa Yargısı*, 38(1), 127-170.
- Coşkun, V. (2017). 16 Nisan 2017 Tarihinde Kabul Edilen Anayasa Değişikliklerinin Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(36), 3-30.
- Çaylak, A. (2005). *Osmanlı'da Yöneten ve Yönetilen*. Ankara: Orient Yayınları.
- Dinçkol, B. (2016). 1924 Anayasası Döneminde Siyasal Muhalefet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 339-353.
- Erdoğan, S. & Acar, E. (2016). Türkiye'de Yeni Anayasa Yapım Süreci Ve Tbm Anayasa Uzlaşma Komisyonu (2011-2013). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(50), 180-191.
- Erdoğan, M. & Yazıcı, S. (2011). Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru, İstanbul: Tesev Yayınları.
- Fendoğlu, H. T. (2024). Yeni Sivil Anayasanın Yol Haritası. *Adalet Dergisi*, (73), 15-44.
- Gönenç, L. (2011). Türkiye'de Katılımlı Anayasa Yapımına Doğru. *Tepav*.
- Güler, H., & Taştan, C. (2015). Yeni Anayasadan Yerel Beklentiler: Ağrı'da Bir Saha Araştırması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 1-16.
- Gülener, S. (2011). Anayasa Yapımında Yeni Bir Paradigma: Kapsayıcı, Katılımcı, Uzlaşmacı Anayasa Yapım Süreçleri ve Çeşitli Örnekler. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(3), 199-224.
- Gülsoy, T. (2013). Anayasa Yapımı ve Türkiye'de Anayasa Arayışları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 1-22.
- Güneş, İ. (2020). Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun (1921 Anayasası'nın) Yapılış Süreci. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 233-256.
- Hakyemez, Y. Ş. (2010). 2010 Anayasa Değişiklikleri ve Demokratik Hukuk Devleti. *Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), 387-406.
- Heywood, A. (2010). *Siyasi İdeolojiler*. Ankara: Adres Yayınları.
- Kaan, O. (2019). 2017 Anayasa Değişikliği'nde Yeni Hükümet Sistemi. *Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 14-28.
- Kaboğlu, İ. (1996, Aralık Salı). Hukuk Kalıbında Yoğrulmuş Devlet Anayasa ve Toplum. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- Kalkar, Ö. Ş., & Öcal, A. (2020). Bir İçrik Analizi: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-30.
- Kaplan, A. (2022). Montesquieu ve Tocqueville'in Sınırlı İktidar Anlayışları Üzerine Bir İnceleme. *Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Karadut, İ. C. (2022). Yine-Yeni-Yeniden Anayasa Yapımı: Yaklaşımlar, Modeller Ve Yöntem Üzerine Bir Değerlendirme. *Yasama Dergisi*, (46), 11-36.
- Karatepe, Ş. (2008). Yeni Anayasa İçin Görüş ve Öneriler, MÜSİAD Araştırma Raporları, İstanbul.

- Kaya, S.B. (2021). Türkiye'nin Yeni Anayasa İhtiyacı İhdas Edilecek Anayasanın Yöntemi ve Muhtevası Üzerine Bir Değerlendirme.
- Kayiran, M., & Metintaş, M. Y. (2017). Türkiye'de Anayasal Gelişme (1876-1924). *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 14-41.
- Keskinsoy, Ö., & Kaya, B. (2021). Türk Anayasacılığının Dünü ve Bugünü. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 48-65.
- Kılıç, F., & Atalay, N. Y. (2023). 1982 Anayasasında 2010 Tarihine Kadar Yapılan Değişiklikler. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(5), 691-700.
- Kotancı, E. (2023). Demokratik Anayasa Yapımı Krizi: Şili Deneyimi ve Düşündürdükleri. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15-44.
- Kula Kartal, S., Mor Dirlik, E. (2016). Geçerlik kavramının tarihsel gelişimi ve güvenilirlikte en çok tercih edilen yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1865-1879.
- Marcou, J. (2012). Anayasacılık ve Türkiye'de Anayasal Hareketler. *Anayasa Hukuku Dergisi*, 1(1), 1-50.
- Mete, M. D. (2025). Her Derde Deva(!) Sivil Anayasa Fikrinin İyi, Kötü Ve Çirkin Tarafları. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 351-402.
- Ortaylı, İ. (2000). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkiraz, A., & Hamdemir, B. (2009). Anayasacılık Hareketleri, Kapitalizm ve Osmanlı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 59-78.
- Öztürk, N. K., & Ok, A. Ş. (2017). Siyasal Meşruiyet Düşüncesinin Evrimi. *Türk İdare Dergisi*, 484, 271-306.
- Sağlam, M. (2002). Ekim 2001 Tarihinde Yapılan Anayasa Değişiklikleri Sonrasında, Düzenlendikleri Maddede Hiçbir Sınırlama Nedenine Yer Verilmemiş Olan Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırı Sorunu. *Anayasa Yargısı*, 18(1).
- Şahin, A. (2011). Siyasal Düşünceler Tarihinde "Sınırlı Devlet" Fikrinin Kadimliği Ya Da Genel Kamu Hukuku Bağlamında İnsan, Özgürlük ve Devlet İktidarı Algısındaki Evrilme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*(15), 311-362.
- Tanör, B. (2017). *Türk Anayasal Gelişmeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Temel, Ö. (2014). Türkiye'de Anayasa Yapım Süreçleri ve Demokratik Anayasa Yapım Süreci. *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Toprak, E. (2020). 1982 Anayasası'nın Hazırlanma Süreci. *Uluslararası Türk Dünyası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 177-185.
- Topuzkanamış, Ş. E. (2014). Anayasalar Yoluyla Toplum Tasarımı ve İnşası: Anayasaların Gerçek Sahipleri ve Anayasacılık Süreçlerinde Birey. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4989-5010.
- Torun, Y. (2011). Sivil Anayasa Tartışmaları: Niçin Yeni ve Sivil Bir Anayasa? *Eskişeyni*, 20, 73-78.
- Tunç, B. (2020). Türk Anayasa Tarihinde 1961 Anayasası'nın Yeri ve Önemi. *Karadeniz Araştırmaları*, 17(67), 657-692.
- Tunçay, M. (2015). *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi Eski ve Orta Çağlar Seçilmiş Yazılar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Uzun, C. D. (2018). 6771 Sayılı Kanunla Anayasada Yargıyla İlgili Yapılan Düzenlemeler. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 11, 409-433.
- Uzun, C. D. (2023, Ekim). Cumhuriyetin Yeni Yüzyılına Yeni Anayasa. *SETA*, s. 5-7.
- Yamaç, M. (2020). Türkiye Devleti'nin İlk Anayasası 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(100), 204-220.
- Yavuz, B. (2008). 2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 1173-1214.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yaylagül, L., & Çiçek, C. (2011). 12 Eylül 2010 Referandum Sürecinin Türkiye'deki Yazılı Basında Sunumu. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 17(68), 85-120.

- Yıldız, D. ve Uzunsakal, E. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması Ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama, *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 14-28.
- Yılmaz, A. (2017). Anayasa, Değişim ve Türkiye. *Liberal Düşünce Dergisi*, 86, 57-67.
- Yokuş, S. (2020). Özgürlükler Bağlamında 1982 Anayasası'nın Evrimi. *Anayasa Yargısı*, 1-3.
- Yokuş, S. (2022). Bölünmüş Toplumlarda Anayasa Yapımı: Güney Afrika Deneyimi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 13-27.